

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Стимулювання інтересу до зображувальної діяльності в дітей 3-го року життя засобами гри

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Виконала:

Овчаренко Юлія Вячеславівна

студентка 30-62МД групи,

факультету дошкільної освіти

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Корякіна Ірина Вікторівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ГРИ.....	7
1.1. Психолого-педагогічні передумови стимулювання інтересу в дітей 3-го року життя.....	7
1.2. Особливості організації образотворчої діяльності дітей 3-го року життя.....	17
1.3. Психологічні особливості дитини на третьому році життя.....	24
1.4. Гра як провідний вид діяльності дітей 3-го року життя.....	27
Висновки до 1 розділу.....	38
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ГРИ НА СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ.....	41
2.1. Визначення рівня інтересу до образотворчої діяльності в дітей 3-го року життя.....	41
2.2. Гра як засіб стимулювання інтересу до образотворчої діяльності в дітей 3-го року життя.....	51
2.3. Визначення ефективності експериментальної роботи.....	60
Висновки до 2 розділу.....	66
Загальні висновки.....	68
Методичні рекомендації.....	71
Список використаних джерел.....	75
Додатки	

ВСТУП

Демократичні процеси в нашій державі активізують вироблення нових суспільних вимог до освіти, зокрема її дошкільної ланки як основи соціокультурного становлення особистості. Про це свідчать основні державні документи в галузі освіти: Закон України «Про дошкільну освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні». Ці документи спрямовують фахівців з вікової та педагогічної психології на пошук оптимальних шляхів особистісного розвитку дошкільників, розкриття механізмів формування їхньої життєвої компетентності як здатності в міру своїх вікових можливостей самостійно виробляти позитивне ставлення до світу, оточення і самих себе [4].

Гра посідає чільне місце в системі фізичного, морального, трудового та естетичного виховання дітей. Вона активізує дитину, сприяє підвищенню її життєвого тону, задовольняє особисті інтереси та соціальні потреби. Враховуючи неоціненну роль гри у житті дитини-дошкільника, вважаємо за потрібне ще раз повернутися до цього питання [10].

Завдання і зміст ігрової діяльності визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні (сфера «Культура», субсфера «Світ гри»), чинними програмами розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт». На виході програми розвитку дітей дошкільного віку спрямовано на збалансований розвиток дитини, формування елементарних форм її життєвої компетентності, реалізацію природного потенціалу, індивідуалізацію особистісного становлення [28; 91].

Вплив ігрової діяльності на освітньо-виховний процес дітей було розкрито в роботах педагогів-класиків, таких як Я.Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інших, психологів Ю. Аркіна, М. Басова, П. Блонського, Л. Виготського, Н. Виноградова, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе та інших [9; 15; 17]. Серед сучасних педагогів, що вивчали вплив гри на виховання та розвиток дитини, Л. Артемова, А. Бондаренко, Г. Григоренко,

Р. Жуковська, В. Захарченко, Т. Маркова, Д. Менджерницька, О. Сорокіна, О. Усова, Г. Швайко, К. Щербакова та інші) [3; 32; 72].

Гра є одним з найцікавіших видів діяльності для дітей, засобом їх всебічного розвитку, важливим методом виховання. Дитяча гра – це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання. Мати дитинство – це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, що є важливою складовою дитячої субкультури. Водночас гра є могутнім виховним засобом, у ній реалізується потреба людської природи [36].

В останні роки практика застосування ігрових завдань визначила методичну думку, що зараз настав час узагальнення практичного досвіду, об'єктивної оцінки доцільності застосування ігрових завдань, визначення їх питомої ваги та місця у системі навчання. Гра дозволяє яскраво реалізувати всі провідні функції навчання: освітню, виховну та розвивальну, які діють в органічній єдності [35].

Дошкільний вік – етап психічного розвитку дитини. Він характеризується тим, що провідною діяльністю є гра, яка відіграє надзвичайно важливе значення у формування особистості дитини.

Надзвичайно цікавим та плідним у плані дошкільної педагогіки є третій рік життя дитини. У ранньому віці у психічному житті дитини відбуваються позитивні зміни, які сприяють розвитку її цілеспрямованої поведінки [5; 24; 26]. Опанування мовленням, оволодіння навичками спілкування з дорослим, розширення кола уявлень дитини про оточуючі предмети та їх характерні якості і властивості, здобуття практичного досвіду предметної діяльності, і у зв'язку з цим, відокремлення себе від дорослого, отримання певної незалежності від нього, надає малюку більше свободи, дозволяє відчути свої можливості. Дитина може не лише чітко висловлювати свої бажання, ініціюючи певні дії, а й діяти в напрямку їх реалізації. У цей період починає розвиватися самодіяльна творча гра. Особливість даної гри полягає у тому, що вона вмотивована самою дитиною, розпочинається за її ініціативою та відбувається без втручання дорослого.

Бажання дитини третього року життя грати, відтворюючи певну послідовність подій, може виникнути безпосередньо під впливом ситуації, у якій вона знаходиться (нові іграшки, цікаві предмети, гра поряд іншої дитини), а також коли дитина пригадує події, свідком чи учасником яких вона була та які справили на неї незабутнє враження. Захоплена грою дитина може послідовно, не відволікаючись, реалізувати задум протягом тривалого часу (за даними деяких дослідників до 30хвилин), що є неможливим поза ігровою діяльністю у звичайній поведінці через її імпульсивний, мимовільний характер. Те, що відносно легко вдається дитині в грі, набагато гірше виходить при відповідних вимогах дорослих. У грі дитина проявляє чудеса терплячості, наполегливості, дисциплінованості. У грі дитина розвиває творчу уяву, кмітливість, вольові якості, етичні установки.

Відтак, позитивний вплив гри на всебічний розвиток дітей дошкільного віку, зумовив вибір теми дослідження «Стимулювання інтересу до зображувальної діяльності в дітей 3-го року життя засобами гри».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити вплив ігор на стимулювання інтересу у дітей 3-го року життя до зображувальної діяльності.

Об'єкт дослідження – стимулювання інтересу до зображувальної діяльності в дітей 3-го року життя засобами гри.

Предмет дослідження – гра, як засіб стимулювання інтересу до зображувальної діяльності в дітей 3-го року життя.

Гіпотеза: різноманітність ігор, використаних педагогом в освітньому процесі, сприятиме розвитку у дітей інтересу до образотворчої діяльності та навичок самостійного здобування знань.

Завдання дослідження:

1. Визначити місце гри в освітньому процесі дітей 3-го року життя.
2. Виявити шляхи використання ігор у ході стимулювання інтересу до образотворчої діяльності у дітей 3-го року життя.

3. Вивчити особливості впливу гри на формування у дітей 3-го року життя стійкого інтересу до образотворчої діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані студентами, вихователями в процесі підготовки до занять.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури – для порівняння, зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему; *емпіричні* – спостереження, бесіда з вихователем, вивчення результатів діяльності дітей раннього віку.

Експериментальна частина дослідження була організована на базі Лебединського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Калинка» в групах дітей раннього віку «Дзвіночок» та «Струмочок». Дослідженням було охоплено 40 дітей.

Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури, методичних рекомендацій та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ГРИ

1.1. Психолого-педагогічні передумови стимулювання інтересу в дітей 3-го року життя

Оновлення змісту освіти XXI ст. вимагає розв'язання такої проблеми, як перетворення знань, здобутих людством у процесі свого суспільно-історичного розвитку, на індивідуальне надбання та знаряддя розумової діяльності кожної особистості. Адже сучасний світ, в якому так багато нефільтрованої інформації, формує нові взаємовідносини між особистістю дитини і знаннями, стає все складнішим для опанування. А відтак, ставить на порядок денний питання формування в дітей активно-пізнавального ставлення до навколишньої дійсності, уміння орієнтуватися в розмаїтті предметів і явищ, здатності доволіно регулювати власну пізнавальну діяльність. Базовий компонент дошкільної освіти України визначає розвиток цілісної, гармонійно розвиненої, життєво компетентної особистості одним із пріоритетних завдань в роботі закладів дошкільної освіти. Саме це є тими внутрішніми передумовами, які забезпечують легкість і швидкість засвоєння нової інформації дітьми, здатність до її творчого використання в життєдіяльності [4].

Зацікавити, а не дати знання в готовому вигляді було і залишається основною метою дидактики й теорії виховання. Це завдання вирішувалося педагогами не однієї епохи. Надзвичайно важливим воно залишається і в наші дні. Адже саме інтерес дає людині шанс залишитись неповторною індивідуальністю, йти своїм шляхом, творчо самостверджуватись, ініціативно працювати. Через пізнання предмета інтересу відбувається розвиток особистості [11].

Таким чином, особливо актуальною є проблема оптимізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, яка спонукає до пошуку ефективних способів

стимулювання інтересів дітей, а також запобігання пасивності до різних видів діяльності та навколишнього світу.

В основі сучасних досліджень інтересу лежать праці Л. Виготського, С. Рубінштейна, А. Смірнова, Б. Теплова, В. Мясіщева, Л. Занкова, Д. Узнадзе, Г. Щукіної та інших відомих психологів [8; 18; 20; 77].

Сутність поняття «інтерес», його вікові характеристики та різні аспекти формування у дітей розкривають роботи Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русової, К. Ушинського, С. Ананьєва, П. Блонського, В. Зеньківського, Т. Лубенця та інших [16; 19; 45].

Узагальнення даних психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування та стимулювання інтересів дало нам підстави розглядати інтерес як вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до навколишньої дійсності, а також певних видів діяльності, які мають для неї життєве значення; як прояв емоційної та мислительної активності, своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, структуру, що складається з домінуючих потреб, як ставлення людини до світу. Таким чином, психологічне поняття «інтерес» характеризується багатогранністю змісту, форм прояву та ролі для становлення й життєдіяльності кожної особистості.

Так, В. Мясіщев, Г. Костюк та інші відзначають, що інтерес появляється активним пізнавальним ставленням людини до світу, а відтак, інтерес і пізнання тісно пов'язані між собою, і якщо пізнання якоюсь мірою можливе без інтересу, то інтерес активізується й зникає за умови здатності особистості до пізнання [53; 60].

Г. Щукіна виділяє в структурі інтересу емоційну забарвленість, інтелектуальну спрямованість, вольові дії. Інтелектуально-емоційний характер інтересу підкреслював і С. Рубінштейн. Б. Ананьєв, А. Ухтомський та інші визначали інтерес як вибіркочу спрямованість до галузі пізнання, до її предметної і процесуальної сторін [76].

Інтерес є самоцінною сутністю людини, без якої вона перестає бути особистістю і реагувати на навколишній світ, у якому живе.

У всіх вищезазначених підходах утвердився підхід, який підкреслює значення інтересу в опануванні будь-якою новою інформацією чи видом діяльності.

Як відзначають науковці Г. Люблінська, М. Поддьяков, Г. Щукіна, інтереси розвиваються, поглиблюються та стимулюються відповідно до вікових можливостей пізнання навколишньої дійсності [83].

Як констатують В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, інтереси дитини і моральні установки формуються залежно від запропонованої інформації та джерела її отримання, і за певних умов мотивують її поведінку.

Роботи О. Брежнєвої, З. Ікуніної, Л. Маневцевої, Б. Мухацької, К. Щербакової та інших розкривають педагогічні аспекти формування та стимулювання інтересів у дітей, визначають шляхи, методи, форми, засоби, які забезпечують цей процес [76].

Педагогічний підхід до проблеми інтересу пов'язаний із вивченням умов його розвитку як в навчальній так і в позанавчальній діяльності, а також з виявленням методів і прийомів формування та стимулювання інтересу як основи успішної діяльності особистості.

Л. Лохвицька, досліджуючи процес розвитку інтересів, констатує, що він визначається змістом освітнього, предметно-ігрового середовищ та пізнавальної діяльності дошкільників; активністю в здобутті інформації; доцільному поєднанні елементів відомого й невідомого; забезпеченні оптимального поєднання традиційних і нетрадиційних форм і методів інтерпретивного і творчого спрямування; виявленням дитиною ініціативи, самостійності й творчості; здійсненням індивідуально-диференційованого підходу до освітньої діяльності дітей; активізацією та стимулюванням розумових і вольових зусиль під час розв'язання завдань і передбаченням різних варіантів пізнавального пошуку, регламентацією дитячої діяльності демократичним підходом щодо її організації, що досягається продуманим керівництвом з боку педагога [81].

Проблема формування, розвитку та стимулювання інтересів дітей в повній мірі знайшла своє відображення у державних документах про дошкільну освіту.

Так в Базовому компоненті дошкільної освіти України визначено як одну із складових змісту освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», де акцентовано увагу на необхідності формування в дітей уміння планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти своїм досягненням, виявляти інтерес до дослідництва, експериментувати з новими матеріалами [4].

Актуальність вищезазначених аспектів проблеми на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти вимагає пошуку найбільш ефективних засобів, форм та методів стимулювання інтересів дітей 3-го року життя. Перед сучасними теоретиками та практиками постає важливе питання: як зацікавити дитину до постійного пошуку, досліджень, експериментувань.

На нашу думку, забезпечити це зможе розумне поєднання різних видів діяльності, серед яких особливе місце займає образотворча. В. Сухомлинський з цього приводу зазначав, що може маленька дитина повторює те, що було зроблено, створено іншими людьми, але якщо це її діяння – плід її власних розумових зусиль, – вона творець, її розумова діяльність – є творчість [50].

Діяльність дітей, особливо раннього віку, постійно змінюється, тому розвивальне середовище є джерелом збагачення її змісту, форм організації тощо. Саме в такому оптимально організованому середовищі здійснюється розвиток інтересів дитини, орієнтований на об'єкти навколишньої дійсності, усвідомлення нею власного «Я», своїх потреб, можливостей, їх самореалізації.

Основне завдання дошкільного навчання і виховання полягає не лише в тому, щоб сформувати у дітей певний обсяг знань і вмінь, а переважно в тому, щоб якомога більше розвивати різні форми особистісної активності дошкільників, їхню самостійну творчість в різних видах діяльності, формувати у них широкий і стійкий інтерес до пізнання найрізноманітніших сторін навколишньої дійсності.

Роль інтересу в навчанні зображувальної діяльності дітей підкреслювали педагоги минулих століть М. Чернишевський, К. Ушинський, Н. Крупська, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Вони відзначали його великий вплив на якість

навчання, а не засвоєння дитиною знань безпосередньо пов'язували з відсутністю інтересу до навчання і невмінням педагогів його розбудити [14; 25].

В. Сухомлинський у своїй книжці «Серце віддаю дітям» яскраво і переконливо показав, що успіх роботи вихователя, спрямованої на гармонійний розвиток дітей, можливий лише за глибокого знання їхнього духовного життя та особливостей розвитку кожної дитини, врахування їхніх інтересів [37]. У статті «Інтерес до навчання – важливий стимул навчальної діяльності учнів» педагог зауважував, що позитивні емоції дітей, які виникають у процесі навчання, відіграють величезну роль у вихованні бажання вчитися, а завдання вчителя полягає в тому, щоб постійно розвивати у дітей позитивне почуття задоволення навчанням, щоб з цього почуття виник і ствердився емоційний стан – палке бажання вчитися [48].

Висловлювання видатних педагогів про важливість інтересу в освітньо-виховному процесі відіграли неабияку роль у побудові системи образотворчості дітей дошкільного віку. Нові знання і вміння краще засвоюються дітьми в різних видах цікаво організованої практичної діяльності.

Особливо велике значення це має в навчанні дітей художньої діяльності, зокрема зображувальної. Оскільки ця діяльність є творчою, вона спрямовує дитину на передачу власних вражень від навколишньої дійсності в художньо-образній формі, тому дуже важливо організувати її відповідно до інтересів дітей. Як підкреслювали Є. Фльоріна, Н. Ветлугіна, інтерес до зображувальної діяльності створюється за наявності позитивних емоцій. Н. Сакуліна, Т. Комарова, Т. Казакова, Т. Доронова, Г. Григор'єва та інші зазначали, що інтерес формується за певних педагогічних умов та передбачає збагачення змісту і методів навчання, використання різних форм організації занять [69; 73; 76; 81].

Інтерес відіграє велику роль у навчанні дошкільнят зображувальної діяльності, сприяє розвитку спеціальних художніх здібностей. Тому його формування буде сприяти підвищенню ефективності навчання дітей малювання, ліплення, аплікації.

Поява інтересу є передумовою і своєрідним показником художнього розвитку дитини. Формування інтересу може бути як метою роботи, так і засобом підвищення ефективності навчання дітей зображувальної діяльності. Формування зумовлюється соціальним оточенням, сферою і характером діяльності не лише самої людини, а й людей, що її оточують; процесами навчання і виховання, які мають особливі стимули збудження інтересу; колективом, активністю самої особистості, її позицією в діяльності колективу. За визначенням Н. Морозової, формування інтересу відбувається ефективніше за таких умов: створення позитивного ставлення до предметів навколишнього світу; в процесі спеціально організованої, систематичної, пізнавальної, і творчої діяльності дітей [72; 81].

В цьому значна роль належить педагогу, його рівню компетентності, емоційності, майстерності, зацікавленості. Педагог має стимулювати дітей до творчості, створювати ситуації, що ведуть до нестандартних вирішень поставлених завдань. Для цього стануть у пригоді знання з історії виникнення, живопису, графіки, скульптури; вміння скласти цікаву мистецтвознавчу розповідь, казку, оповідання, легенду, написати вірш, загадку тощо; вміння силою уяви оживляти матеріали для зображувальної діяльності, вирушати у подорож до картинних галерей. Професійна підготовка, знання і практичні вміння в різних видах художньої практики, розуміння індивідуальних і вікових особливостей дошкільнят є важливими компонентами компетентності педагога. У закладах дошкільної освіти з педагогами працює методист. Він проводить майстер-класи, консультації, семінари-практикуми, круглі столи, тренінги, засідання творчих груп з метою оновлення знань колег з методики ознайомлення дітей з образотворчим мистецтвом, навчання технік роботи з різними зображувальними матеріалами, використання методів та прийомів супроводження зображувальної діяльності дітей в ході занять та СХД з метою формування інтересу до неї [6; 12; 22].

Як відомо, інтерес дитини значною мірою укріплюється, коли дати їй конкретні предмети, речі, які задовольняють його в матеріалізованому вигляді. Тож для зображувальної діяльності в ЗДО слід створити такі умови:

- забезпечити заняття з різноманітними художніми матеріалами для різних видів практики: живопис, графіка, ліплення, аплікація, конструювання, плетіння тощо;
- дібрати артоб'єкти: твори образотворчого мистецтва (репродукції картин художників, ілюстрації з книжок, твори народного декоративно-ужиткового мистецтва, скульптуру малих форм і таке інше);
- обладнати місце для занять самостійною зображувальною діяльністю [1; 30; 31].

Це створить підґрунтя для формування інтересу і сприятиме виникненню у дітей приязного ставлення до діяльності.

У навчанні доцільно акцентувати на тих моментах, які допомагають педагогу привернути і зосередити увагу дітей, активізують мислення, дають змогу захоплено працювати над поставленими завданнями (наприклад відомості з історії мистецтва, творчого процесу майстра, «оживлення» матеріалів та інше).

На самому початку формування інтересу важливою повинна бути привабливість занять. Повідомляючи дітям інформацію, необхідно викликати у них допитливість, емоційний відгук, який спонукає до дії, проявів радості пізнання, тобто сприяє виникненню інтересу. А він, у свою чергу, обов'язково підвищить активність дитини в пошуку нових знань і вмінь. Цьому можуть посприяти такі заняття, як: «Для чого нам потрібне малювати», «Чим малюють художники», «З чого зроблена аплікацію», «Що таке пластилін» [85; 88; 90].

Вони сприяють створенню у дітей позитивного ставлення до зображувальної діяльності і безпосередньо спрямовані на усвідомлення значення цієї діяльності, на розвиток у них допитливості, пізнавальної активності. Для розвитку і підтримання активного інтересу до певного виду діяльності, дуже важливо, щоб її результатом був новий продукт, і щоб окремі його ланки чітко виступали перед дитиною як сходинки, які ведуть до поставленої мети.

Використання окремих ігрових методів на заняттях та в індивідуальній роботі з дітьми актуалізує інтерес дітей до зображення через пізнавання дійсності, дослідження, уточнення. Наприклад, щоб зобразити точніше, треба подивитися уважніше. Поступово діти навчаються бачити цікаве, красиве у звичайному, добирати з усієї різноманітності в природі найцікавіше і переносити у діяльність. У дітей підвищиться інтерес до завдань на теми казок, розповідей, якщо організувати це у формі мандрівок у казку. Діти занурюються у казковий образ і вільніше виражають свій задум у малюнку, ліпленні, під час створення зображень казок.

Підвищують інтерес дітей до зображувальної діяльності творчі завдання, якщо вони пов'язані з моделюванням ситуацій пошукової діяльності. Проблемність в навчанні сприяє виникненню і розвитку у людини суб'єктивних станів, які характеризують інтерес: емоційного піднесення, допитливого ставлення, розумової активності, прагнення до поглибленого пізнання. Через створення ситуації пошукової діяльності можна розбудити у дітей інтерес до самостійного вирішення деяких творчих завдань. Наприклад, на заняттях з малювання основним методом визначено створення емоційних пошукових ситуацій, які збуджують до творчості і самостійних дій [55; 59; 71].

Внаслідок проведення таких занять у дітей можна сформувати активний інтерес, активне ставлення до діяльності, що дає можливість спрямувати в подальшому роботу на розвиток різнобічних інтересів до зображувальної діяльності. Основні завдання цього етапу: викликати у дітей інтерес до різних видів зображувальної діяльності, захопити їх різноманітною тематикою, матеріалом, глибшим передаванням змісту, використати різні виразні засоби для передачі образу.

Для формування та стимулювання інтересу до зображувальної діяльності доцільно використовувати планування занять з тематичними циклами, встановлення природних взаємозв'язків між окремими видами зображувальної діяльності, проведення занять в єдиному розвивальному сюжеті [28; 54; 61; 91]. Це може бути цикл занять з декоративного малювання, який передбачає

ознайомлення дітей з різними видами українських народних промислів; цикл занять з аплікації, на яких діти ознайомлюються з різними художніми матеріалами, можливостями їх поєднання для створення декоративних і сюжетних композицій. Наступна серія занять може бути спрямована на встановлення природного взаємозв'язку між видами зображувальної діяльності для передачі художнього образу. Це заняття в техніках малювання, ліплення, аплікації, що об'єднані однією темою і передбачають виконання роботи за допомогою різних виразних засобів (малюнок та аплікація) і різних зображувальних матеріалів, а також заняття з різних видів зображувальної діяльності в єдиному розвивальному сюжеті: виготовлення атрибутів до рухливих ігор для дітей (на заняттях з аплікації та малювання); виконання сюжетного малюнка на занятті з малювання («Цвітіння кульбаб») та використання його для подальшого розвитку сюжету на занятті з аплікації («Метелики на лузі»).

Проведення таких занять допомагає формувати у дітей творче ставлення до роботи, викликає інтерес до її змісту, до використання різних виразних засобів і різних матеріалів у їхньому поєднанні для подальшого розвитку сюжету, роботи над заданим образом. У процесі роботи в дітей підвищується інтерес до різних видів образотворчої діяльності, зображувальних матеріалів, виникають уявлення про взаємозв'язок видів, синтез мистецтв, цілісність світосприймання. На тлі загальної зацікавленості всіма видами зображувальної діяльності, різноманітною тематикою, матеріалом, в окремих дітей може спостерігатися переважання одного з видів художньої практики, матеріалу, певної тематики. Тому в подальшому слід працювати над розвитком стійкості інтересів [67; 78].

Дітям можна запропонувати індивідуальні завдання, які надають можливість врахувати їхній інтерес («Подарунок мамі», «Твій подарунок малюкам», «Вибери і розмалюй предмет», тощо); колективні роботи, наприклад: «В парку», «Книжка-казка», «Осінь», «Майстерня художника», виготовлення панно до свят тощо, тобто такі, в яких кожна дитина, виконуючи колективну

роботу, могла б діяти за власним інтересом і реалізувати свою ідею у власній виконавській манері.

Певну роль у розвитку відносно стійкого інтересу до зображувальної діяльності відіграє організація гуртка, клубу, студії. Заняття гуртка педагог організовує паралельно з основними заняттями. Один раз на тиждень з групами дітей, об'єднаних за інтересами (це може бути декоративне малювання, ліплення, аплікація), можна проводити додаткові заняття (найчастіше у другу половину дня). Це дасть можливість дітям, які виявляли стійкий інтерес до певної тематики (наприклад, до зображення посуду), виду зображувальної діяльності і таке інше, задовольнити потребу в інформації та художній практиці [41; 66].

Стимулом розвитку інтересу до зображувальної діяльності є організація виставок дитячих робіт. Це важливий засіб заохочення одних дітей і стимуляції до діяльності інших, формування різнобічного інтересу до зображувальної діяльності у всіх. Завдяки обміну інформацією через виставки відбувається збагачення досвіду дітей у галузі зображувальної діяльності кожної підгрупи. Дітей ставлять у такі умови, що у них виникає прагнення до більших досягнень, бажання працювати в різних групах гуртка. Тому поглиблений, відносно стійкий інтерес поступово поширюється на інші сфери зображувальної діяльності [38; 42].

У розвитку інтересу в дітей мають місце значні індивідуальні відмінності, які виявляються в його обсязі, поглибленості, активності та відносній стійкості. Наявність цих відмінностей потребує застосування індивідуально-диференційованого підходу під час формування інтересу, використання фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи в їхньому поєднанні, що дасть можливість кожній дитині одержати максимум інформації, навичок і вмінь, а вихователю допоможе сформувати у дітей інтерес до художньої практики образотворчості.

Формування інтересу впливає не лише на характер зображувальної діяльності, а й на розвиток позитивних взаємовідносин між дітьми.

1.2. Особливості організації образотворчої діяльності дітей 3-го року життя

Раннє дитинство – це період становлення базових стосунків дитини зі світом, тому пріоритетним у педагогічних технологіях стає відкрите дослідження навколишнього простору [29].

Скільки навколо різноманітних цікавих предметів, людей, явищ, звуків тощо. У перші роки життя у дитини ще так мало знань про те, що її оточує. Але як же хочеться все це дізнатися, осмислити і розібратися що до чого! Книжки, і картинки, ігри, розумні іграшки маляті необхідні. Розвиваючим для малюка може стати абсолютно будь-яке заняття, прогулянка, поїздка. Одним словом, весь навколишній світ – це одне велике розвиваюче середовище. І потрібно лише навчитися ефективно користуватися цим потужним інструментом розвитку [38].

Коли дитина зрозуміє, що в малюнку можна передати те, що сподобалося, схвилювало, малюнок стане засобом відображення отриманих вражень та вираження свого ставлення до навколишнього. Діти дуже допитливі. Вони з великим інтересом сприймають навколишні предмети. Прагнення пізнати предмети не обмежуються лише розглядом. Дитина бере річ, маніпулює нею, намагається заспівати пісеньку або виконати танцювальні рухи, а потім кидає її.

Формування передумов до образотворчої діяльності починається з перших років життя дитини. Пізнаючи навколишній світ предметів, дитина вчиться розрізняти їх, діяти з ними, дізнається про різноманітність їх властивостей і відносин – про колір, форму, величину [74].

Малюючи фарбами або крейдою, розминаючи в долоньках пластилін або тісто, розриваючи папір або водячи по аркушу клеїть олівцем, дитина набуває ні з чим не порівнянний досвід. За допомогою творчості дитина робить свої перші відкриття, знайомиться з властивостями багатьох матеріалів. Просто дивно, як зі звичайного шматка пластиліну може вийти все, що завгодно, а потім знову зникнути, перетворившись на безформну грудочки. А змішування фарб для дитини взагалі є справжнім чаклунством. Для малюка творчість – це інструмент

пізнання світу, і спосіб самоствердитися, відчутти себе незалежним.

Для формування образотворчої діяльності дітей раннього віку, і, насамперед, для їх розумового розвитку велике значення має знайомство з предметами і явищами навколишнього життя, і в першу чергу, з іграшками [2; 21].

Перші дитячі спроби щось зобразити варто обігрувати. Наприклад, розповідаємо потішку: «Великі ноги йшли по дорозі: топ-топ, топ-топ ...» і малюємо пензликом великі плями-сліди в такт з віршиком. А тепер: «Маленькі ніжки бігли по доріжці: топ-топ-топ-топ, топ-топ-топ-топ...» і залишаємо на папері маленькі слідочки. І так ми можемо зображувати ягоди горобини і суниці, квіточки на лузі і осінній листопад, сніг і зоряне небо [27].

Корисно в повсякденному житті звертати увагу дітей на колір та форму предметів в навколишньому світі. Діти, гуляючи по вулиці, звертають увагу на квіти, листя, на небо, сонечко. При цьому запам'ятовують і відрізняють по кольору, визначають найпростіші форми як круглий, квадратний. За допомогою порівняння предметів за кольором, формою, у дітей формується колірне сприйняття, вміння більш усвідомлено використовувати колір в малюнках, передавати форму предметів [39].

Для розвитку колірної сприйняття корисно також помилуватися разом з дітьми свіжістю весняної зелені, повільно падаючими пластівцями пухнастого снігу, квітучими клумбами.

Заняття з образотворчої діяльності починаються з групи дітей раннього віку та спрямовані на розвиток у дітей інтересу до малювання, ліплення, виявлення у них здібностей, помічати красиве у навколишньому (картинках, іграшках) [84; 86].

Спостереження і практичний досвід показують, що види самостійної образотворчої діяльності дітей групи раннього віку дуже різноманітні. У дітей 2-3 років перші навички ліплення та малювання з'являються несвідомо, у ході ігор. Граючи, діти ліплять або малюють, обіграють сюжет під музичний супровід. Весела пісенька, вдало підібрана педагогом, допомагає дітям працювати,

творити [2; 7].

У цьому віці малюки тільки починають вчитися зображувальній діяльності, тому саме ознайомлення з різноманітними художніми та природними матеріалами викликає у них живий інтерес.

Враховуючи інтереси дітей, вихователі звертають їх увагу на такі явища в навколишньому, які більш зрозумілі і доступні. Наприклад, взимку під час снігопаду діти ловлять сніжинки, розглядають їх на рукавичці, на одязі. Звертається увага на шапки на куцах, знаходять схожості з фігурами тварин. Це спостереження особливо важливо для занять з ліплення. Завдяки цьому, у дитини поступово розвивається вміння знаходити подібність своєї поробки з предметами і явищами навколишнього.

Зображувальна діяльність сприяє розвитку мислення дітей, завдяки розвитку аналізу, порівняння, узагальнення. Розвиваються уявлення про природу, про явища. У навколишньому житті багато прекрасного, тому треба вчити дитину бачити, помічати цю красу. Красиве викликає позитивні емоції у дитини. Це збагатить його уявлення, позитивні емоції. Ця діяльність, починаючи з раннього віку, збагачує досвід кожної дитини, самовираження і пізнання властивостей навколишнього світу [39; 49].

Займаючись образотворчою діяльністю, діти мають можливість висловити свої враження, своє розуміння оточуючого їх життя і емоційне ставлення до них в художній творчості: малюванні, ліпленні, аплікації [84; 85; 90].

Малювання пензликом – нанесення фарб на папір за допомогою пензля. При цьому спочатку слід намочити кисть, потім взяти на неї фарбу і легко, без натиску, нанести на папір. У цій техніці використовуються кисті – круглі і плоскі, фарби-акварель і гуаш (акварель в тюбиках попередньо розводять), папір повинен бути щільним. Малювати за допомогою пензля можна трьома способами:

– примокування – нанесення на основу кольорових плям шляхом прикладання до паперу пензлика з фарбою. Після зіткнення з папером пензлик слід відразу, без проведення мазків, відірвати від неї;

– нанесення мазків – малювання пензликом шляхом проведення ліній різної довжини в різних напрямках (зверху вниз, зліва направо тощо);

– малювання пензликом поверх олівцевого ескізу – нанесення фарб поверх нескладного олівцевого ескізу, що складається з простих ліній і форм (прямі вертикальні і горизонтальні лінії, кола, півкола, овали).

Малювання за допомогою штампа – нанесення фарби на поверхню спеціальної форми (штампа), прикладання штампа барвистим шаром до паперу і придавлювання з метою отримання кольорового відбитка. На штамп можна наносити одну або кілька фарб. За допомогою цього способу можна отримувати однакові відбитки в будь-якій кількості, створювати з відбитків однаковою і різної форми різні зображення. В якості штампів можна використовувати дерев'яні геометричні фігурки з іграшкового будівельного набору або вирізати шаблони потрібної форми з овочів (моркви, картоплі).

Перші спроби з малювання можна робити пальчиком, долонькою, виконувати малюнки з макаронів, малювати морквою, буряком, соком. Поступово готуємо дитину до малювання фарбами (гуаш).

Дитяче малювання повинно бути продумано і добре організовано. Підготовка робочого інвентарю, робочого місця та одягу є обов'язковим елементом підготовки вихователя до занять.

В ході організації процесу малювання обов'язково попередьте дитину, що ви будете малювати, а також поясніть, що спочатку потрібно надіти спеціальний «одяг художників».

Для перших занять достатнім є використання двох кольорів (фарба знаходиться в баночках-відерцях, комплекти фарб складаються з 4 або 6 кольорів). Вода при малюванні не використовується, так як маленька дитина може її розлити або випити. Надавайте дитині можливість самій вибирати колір. У процесі малювання будьте терплячі і займайте позицію спостерігача. Прийміть дитячу творчість такою, яка вона є, не намагайтеся показувати, як треба правильно малювати. Дуже важливим є заохочення діяльності дитини з боку дорослого і похвала. Від емоційного настрою дорослого багато в чому буде

залежати активність малюка.

Після того, як дитина вже познайомилася з новим для нього предметом (фарбою), починають малювати одночасно з дитиною, тільки на окремому аркуші. Необхідною умовою для успішного творчого процесу є можливість дитини спостерігати за діяльністю дорослого.

В процесі малювання дитина торкається до фарб, починає повільно розмазувати їх по аркушу, стискає в кулачку (досліджує матеріал). Найчастіше в активну діяльність включаються лише невелика частина дітей, починаючи інтенсивно розмазувати фарбу по паперу. У більшості ж дітей активні дії виникають на другому, третьому занятті і пізніше. Дітям дуже подобається рухати рукою, при цьому малюк робить широкі розмашисті рухи, властиві дітям раннього віку [34].

Перші заняття, як правило, самі нетривалі. Дуже важливо в процесі малювання стежити за реакцією і емоційним настроєм і станом дитини, так як він сам виступає тимчасовим «барометром» тривалості занять. Раптове погіршення настрою або спроби розкидати баночки з фарбами – сигнал до завершення заняття.

У ранньому віці також застосовують різноманітні традиційні і не традиційні техніки малювання:

- пальчиками,
- долонями,
- штампами,
- тичок жорстким напівсухим пензлем [79].

Малювання таким способом прекрасно розвиває дрібну моторику, яка має великий вплив на мову і пам'ять дитини. Також під час таких занять відбувається і розвиток нервової системи, яка відповідає за упевнене керування тілом: добре сидіти, впевнено ходити, бігати. Пальчикове малювання загострює сприйняття кольору, меж зображення. Дитина починає творити виходячи зі свого віку, вчиться різним технікам малювання, які знадобляться йому надалі при створенні більш дорослих і усвідомлених шедеврів.

Одним з видів образотворчої діяльності дітей є ліплення.

Ліплення – спосіб пластичного зображення предметів, фігур, тварин, птахів, людини. Застосовуваний матеріал (глина, тісто, пластилін) дозволяє змінювати зовнішній вигляд персонажів, їх рухи, пози, домагаючись бажаної виразності [86; 89].

Для того щоб намалювати, виліпити який-небудь предмет, попередньо треба добре з ним познайомитися, запам'ятати його форму, величину, конструкцію, колір, розташування частин.

Традиційно вважається, що заняття з ліплення цікаві малюкам тільки після трьох років. Для першого знайомства з азами ліплення маленьким творцям найкраще підходить: пластилін, солоне тісто і маса для ліплення.

Пластичні матеріали (пластилін, тісто, глина, пофарбований віск тощо) надають великі можливості для розвитку та навчання дітей. Під час ліплення розвивається дрібна моторика пальців рук, уява, формуються навички ручної праці, діти вчаться координувати рухи рук, набувають сенсорний досвід – почуття пластики, форми, ваги. Крім того, вони намагаються планувати свою роботу та доводити її до кінця.

Діти раннього віку в силу своїх вікових особливостей не здатні зосереджуватися на одному виді діяльності тривалий час. Рівень розвитку дрібної моторики у дітей цього віку робить важкою роботу з великими шматками пластичного матеріалу, а також не дозволяє виготовляти і прикріплювати дрібні деталі. До того ж у малюків може виникнути спокуса спробувати пластилін на смак, розмазати його по столу та інших, зовсім не призначених для цього, поверхнях. Але, незважаючи на всі описані вище труднощі, не слід відмовлятися від роботи з пластичними матеріалами [87].

У процесі роботи дітей раннього віку знайомлять з кожним із видів пластичного матеріалу та їх властивостями, вчать виготовляти пластилінові картинки методами натискання і розмазування, створювати найпростіші об'ємні вироби, освоюють прийом вдавнення. Навички роботи з пластичними матеріалами засвоюються маленькими дітьми швидко і без особливих зусиль.

Потрібно тільки зацікавити, показати, як потрібно діяти [40; 43].

Найбільш відповідними матеріалами для роботи з дітьми раннього віку є тісто і пластилін. Для занять слід використовувати м'яке тепле тісто і м'який пластилін хорошої якості. Сучасні технології дозволили удосконалити пластилін. Це перетворює роботу з ним в приємне і цікаве заняття. Інші матеріали можна пропонувати дітям, коли вони підростуть. Діти охоче погоджуються на експерименти з новими матеріалами у знайомій ситуації, коли основні навички роботи вже сформовані [56].

Заняття ліпленням з дітьми раннього віку можна проводити як індивідуально, так і в невеликих групах (2-4 особи). Тривалість занять з дітьми третього року життя становить 10-15 хвилин. Для того щоб закріпити навички, рекомендується використовувати один і той же сюжет кілька разів.

Крім навчання основним навичкам роботи з пластиліном, формування інтересу і позитивного ставлення до ліплення, заняття несуть в собі багато можливостей для навчання і розвитку дітей [57; 59].

Для того щоб діти засвоїли ці навички, необхідна допомога дорослого.

Натискання. У потрібному місці на картон педагог кладе невелику пластилінову кульку діаметром 5-10 мм. Потім бере вказівний пальчик правої руки дитини, кладе його на кульку і своїм вказівним пальцем натискає зверху на палець дитини. В результаті з кульки виходить круглий коржик.

Розмазування. У потрібному місці на картон педагог кладе невелику пластилінову кульку діаметром 5-10 мм, потім бере вказівний палець правої руки дитини, кладе його на кульку і своїм вказівним пальцем спочатку натискає зверху, а потім, не зменшуючи тиску, відтягує палець малюка в потрібному напрямку. Основні напрямки розмазування – зверху вниз і зліва направо (для правої руки), справа наліво (для лівої руки).

У міру засвоєння навичок створення пластилінових картинок діти починають самостійно скачувати кульки (1-3 кульки), розміщувати їх на картинці, застосовувати прийоми натискання і розмазування.

Під час роботи необхідно стежити за тим, щоб палець дитини не загинався,

а залишався прямим і напруженим, щоб він діяв подушечкою пальця, а не дряпав пластилін нігтем.

Аплікація – вид творчої діяльності, яким дитина може займатися з самого раннього віку, коли він тільки-тільки навчиться тримати в ручках аркушки різнокольорового паперу і з допомогою під схвальні коментарі наліплювати їх долонькою на підготовлену основу. Також діти до третього року життя вже цілком самостійно можуть приклеювати на папір заздалегідь вирізані геометричні фігури (вони розрізняють коло, квадрат, трикутник) і силуети тварин (кішки, собаки, слона, корови тощо).

Аплікація як вид художньої творчості і декоративна техніка надає багато можливостей для ігрового експериментування у ранньому віці. Дорослий збирає картинки, вирізані з різних журналів, карток, обгортки, клей, щіточку і намазує картинку по черзі. Дитині він пропонує наклеїти картинку на папір. Малюк сам обирає картинку, які йому хотілося б наклеїти. У ранньому віці діти самостійно не використовують клей [51; 52].

Для творчих ігор із застосуванням аплікації підійде такий винахід, як фланелеграф – планшет, обтягнутий фланелевою тканиною. Така тканина має ворсову основу, тому на ній легко утримуються паперові фігурки.

Аплікація викликає у дітей бажання маніпулювати з папером, гратися з готовими формами та заготовками. Дитина вчиться викладати елементарні аплікації з різних геометричних форм, чергувати їх за кольором на фланелеграфі. На аркуші викладає силуети людини, тварин, рослин, складає з них прості сюжети. Вчиться називати форму і колір предмета, емоційно сприймати контрастне зображення, виокремлювати однакове, відмінне [46].

1.3. Психологічні особливості дитини третього року життя

Третій рік життя – завершальний період раннього дитинства, який вважається переддошкільним віком. Він має свої, притаманні тільки йому особливості [2; 33]. У цей період сповільнюється інтенсивність фізичного

розвитку, на відміну від перших двох років життя. Тіло дитини стає пропорційнішим, стрункішим, рухи точнішими, координованішими. Удосконалюється діяльність усіх органів і систем, підвищується працездатність нервової системи. Дитина на третьому році життя витриваліша. Тривалість неспання збільшується до 6-6,5 годин на добу, нічний сон – 10 годин, денний сон – 2-2,5 години. Дитина може займатися однією і тією ж діяльністю 15-20, а іноді до 30 хвилин. Тому стає легше формувати правила поведінки. Проте не слід забувати, що діти третього року життя все ще легко збуджуються і швидко втомлюються унаслідок одноманітних дій [47].

На третьому році життя відбувається інтенсивний нервово-психічний розвиток дитини. Це особливо помітно в мовленні, яке наближається до мовлення дорослої людини. Активний словник дитини збільшується в 3-4 рази порівняно з попереднім періодом, змінюючись не тільки кількісно, але й якісно. Дитина цього віку використовує всі частини мови, майже зникають спрощені форми слів, а також слова, що неправильно вимовлялись. Відбувається ускладнення будови мови, її граматичної будови. Дитина вживає поширені складні речення. Мова виконує функції спілкування з дорослими і ровесниками. Істотно змінюється розуміння мови оточуючих. Так, дитина розуміє зміст сказаного, зокрема розповіді про події які відбуваються вданий момент, відбулися в минулому чи будуть відбуватися. З'являються узагальнені слова: іграшки, одяг, посуд і тому подібні. Не дивлячись на те, що у процесі навчання провідну роль продовжує займати показ, використання мовлення як засобу навчання в цьому віці значно зростає. Словом можна зупинити ту чи іншу дію, викликати приємні спогади, навчити новому і тому подібне. І все ж мова дітей 3 року життя дещо своєрідна, так як вони не досить гарно володіють граматичним будовою мови. Протягом 3 року життя дитина оволодіває різноманітними уявленнями і поняттями про оточуючий їй світ. Вона знає властивості і специфічне призначення та сенсорні ознаки багатьох предметів (колір, форма, розмір), орієнтується в основних просторових і часових співвідношеннях. У неї

формується початкові уявлення про кількість. Проте, уявлення і поняття дітей ще не зовсім досконалі [72].

Відбувається подальший сенсорний розвиток, змінюється орієнтовно-пізнавальна діяльність. Важливим засобом сенсорного і загального розвитку є спостереження. Саме через спостереження дитина в природних умовах може познайомитися з речами оточуючого світу, їх властивостями, сенсорними ознаками – формою, кольором, величиною. Дорослий повинен навчити дитину бачити і диференціювати ознаки предметів, оскільки самостійно дитина зробити цього не може. Характерною особливістю дітей раннього і молодшого дошкільного віку є те, що вони дивляться і не бачать, слухають і нечують. Гра займає особливе місце, сюжетна зокрема. Стає більш складнішою: дитина відображає багато дій в послідовності та взаємозв'язку. Заздалегідь визначає мету, але не завжди досягає її. Для дітей 3 року життя характерний і прояв естетичних почуттів. Так, діти із задоволенням слухають музику, співи. Вони прохають ще і ще повторити знайомий вірш, казку, пісню, і слухаючи, слідкують не тільки за сюжетом, але й за музичним супроводом [80].

Малюк любить будувати, оволодіває малюванням і ліпленням. У процесі діяльності у дитини рано починає складатися певне ставлення до оточуючих людей і явищ, а відповідно з цим і поведінка.

Формування особистості дитини її розумовий розвиток відбувається в процесі активної діяльності. Тому необхідно, щоб час вільний від занять і режимних процесів був заповнений самостійною діяльністю. Її видів багато: різноманітні види ігор; рухи; орієнтовно-пізнавальна діяльність; спостереження; розглядання книг, картинок; зображувальна діяльність; елементи трудової діяльності – виконання доручень дорослих [50].

В освітньо-виховній роботі з дітьми третього року життя значно зростає питома вага спеціально організованих занять. У порівнянні з самостійною діяльністю заняттям відводиться небагато часу (10-15 хвилин тривалість одного заняття). Проте за умов правильної організації вони мають велике виховне значення [44].

1.4. Гра як провідний вид діяльності дітей 3-го року життя

Гра є провідною діяльністю дітей раннього та дошкільного віку. На гру дорослі спираються у вихованні та навчанні дітей різних дій з предметами, засобів та способів спілкування, у формуванні особистісних якостей. Від того, як організована дитяча гра, яким змістом вона збагачена залежить засвоєння дітьми суспільних норм моралі й культури [82].

Ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання малюком, формування дитячої особистості [1; 35].

Проблема гри особливо актуальна сьогодні. Педагоги і психологи з тривогою констатують, що гра все більше витісняється освітньою діяльністю. Саме через гру діти мають пізнавати світ, готуватися до життя, набувати різних практичних знань і вмінь, а головне гра має повернути дітям дитинство.

Дитячі ігри впливають на дитячу свідомість, формують майбутню особистість, її світогляд. Як відомо, особистість розвивається під впливом освітньо-культурного середовища, яке декларує певні цінності життя. Серед важливих складових середовища не останнє місце посідають саме гра та іграшка. І саме в ранньому віці закладаються основи ціннісної орієнтації людини, що найкраще відображається у грі, улюбленому виді діяльності дітей [15].

Гра за змістом, характером, формою є багатоманітною діяльністю.

Багато дослідників працювали над класифікацією ігор, а саме: К. Гросу, В. Штерн, Ж. Піаже, С. Русова, К. Гарвей, П. Лесгафт, С. Новосьолова [23].

Сучасна педагогіка найчастіше послуговується такою класифікацією ігор:

1. Творчі ігри: режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри з правилами: рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні, ігри з предметами; з переважанням основного руху: бігу, стрибків

тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані) [63].

Окрему групу становлять народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові).

Творчі ігри – найнасиченіша типова група ігор дошкільників. Творчими їх називають тому, що діти самі визначають мету, зміст і правила гри, відображаючи здебільшого навколишнє життя, діяльність людини та взаємини між людьми [64].

Значна частина творчих ігор – це сюжетно-рольові ігри. Діти зображують тварин, людей, професії, при цьому по справжньому переживаючи ролі, відверто виявляючи своє ставлення до життя, свої думки та почуття. Вони сприймають гру як важливу справу. Насичена яскравими емоційними переживаннями, сюжетно-рольова гра залишає у свідомості дитини глибокий слід, що позначається на її ставленні до людей, їхньої праці, загалом життя [82].

Різновидом творчої ігрової діяльності є театралізована діяльність. Л. Артемова поділяє театралізовані ігри, залежно від їх виду та специфічного сюжетно-рольового змісту, на дві основні групи: ігри драматизації та режисерські ігри [3].

Ігри-драматизації створюють за готовим сюжетом літературного твору або театральної вистави.

У режисерській грі дитина є режисером і водночас організовує театральну-ігрове поле, акторами і виконавцями в якому є іграшки.

Ще один вид ігор – це конструктивно-будівельні ігри. Даний вид ігор спрямовує увагу дитини на різні види будівництва, сприяє формуванню конструкторських навичок, організації та зближенню дітей, залученню їх до спільної трудової діяльності. Матеріалом для цих ігор можуть бути конструктори різних видів, природний матеріал, з якого діти створюють різні речі за власним задумом або за завданням вихователя. Важливо, щоб педагог допомагав здійснити перехід від безцільного нагромадження матеріалу до осмисленого створення конструкції [70].

Попри всю різноманітність творчих ігор вони мають спільні риси: діти самі або за допомогою дорослого обирають тему гри, розвивають її сюжет, розподіляють між собою ролі, добирають потрібні іграшки. Все це має відбуватися в умовах тактовного втручання дорослого, спрямованого на активізацію ініціативи дітей, розвиток їхньої творчої уяви [52; 58; 67].

Ігри з правилами дають змогу систематично вправляти дітей у виробленні певних навичок. Вони дуже важливі для фізичного та розумового розвитку, виховання характеру та волі. Без них в закладі дошкільної освіти важко було б проводити освітню роботу.

За змістом та способами проведення ігри за правилами поділяють на три групи: дидактичні, рухливі, спортивні [23].

Дидактичні ігри сприяють розвитку розумових здібностей дитини, оскільки містять розумове завдання, саме у вирішенні якого полягає сенс гри. Також вони сприяють розвитку органів чуття дитини, уваги, пам'яті, логічного мислення. Дидактична гра – це ефективний метод закріплення знань, проте вона не повинна перетворюватися на навчальне заняття. Гра захоплюватиме дитину лише в тому разі, якщо приносить радість і задоволення [27].

Рухливі ігри важливі для фізичного виховання, задовольняють потребу малюків у русі, сприяють збагаченню їхнього рухового досвіду та гармонійного розвитку. За методикою Е. Вільчковського, О. Курка проводять рухливі ігри двох різновидів: сюжетні ігри та ігрові вправи [35].

Народні ігри – це ігри, що існували з давніх давен, вони мають етнічні особливості. Вони є невід'ємним складником життя дитини в сучасному закладі дошкільної освіти, важливим джерелом засвоєння загальнолюдських цінностей. У народних іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони сприяють вихованню моральних якостей, таких як чесність, сміливість, мужність тощо [62].

Перехід дітей від одного виду гри до іншого залежить як від віку, так і від індивідуальних уподобань. Уникаючи надмірної регламентації, вихователь має сприяти розвитку різних видів ігрової діяльності дошкільнят [72; 77].

Згідно чинних програм виховання та розвитку дітей основними завданнями організації та розвитку ігрової діяльності дітей раннього віку є:

1. Фізичний розвиток: стимулювати інтерес та бажання брати участь в ігрових вправах та рухливих іграх, охоче виконувати разом з дорослим та іншими дітьми рухові та ігрові дії; систематично проводити рухливі ігри.

2. Сенсорно-пізнавальний розвиток: спонукати до спільних ігор з іншими дітьми за принципом «не поруч, а разом».

3. Емоційно-соціальний розвиток: залучати до відтворення взаємин між людьми в ігровій діяльності; вчити наслідувати дії своєї статі: дівчинка-мама, хлопчик – тато (у самостійній грі); відображати сюжет, виконувати 2-3 послідовні дії (робить як мама, як лікар, не називаючи роль); за пропозицією дорослого, без показу, в самостійній грі.

4. Мовленнєвий розвиток: стимулювати і підтримувати бажання до спілкування з дорослими та однолітками з приводу спільних дій, ігор з іграшками.

5. Художньо-естетичний розвиток: вчити ритмічно виконувати образно-ігрові рухи (як звірятка весело стрибати, як пташка легко летіти) [28; 91].

Для реалізації даних завдань розвитку ігрової діяльності дітей раннього віку потрібно:

- облаштувати для дітей ігровий куточок з різноманітним дидактичним матеріалом: пірамідки, конструктори, кубики, втулки, рамки для шнуровання, застібання (різного кольору та розміру);
- використовувати настільно-друковані ігри (пазли, предметні картинки, лото, доміно, розрізні картинки), яскраву друковану продукцію, спонукати дітей до занять з ними;
- займатися з дітьми, грати з ними; пояснювати, показувати, як діяти з предметами, іграшками, будівельним матеріалом; радіти їх успіхам; у разі потреби допомагати;
- обстежувати разом з дітьми предмети різні за формою, розміром, кольором, залучати до ігор-експериментувань з ними;

- залучати дітей до ігор з моторними іграшками, враховуючи при цьому потреби, бажання та настрої;
- під час прогулянок і різні пори року грати в рухливі ігри. Стануть у пригоді ігри з м'ячем, під час яких дитина вдосконалює навички його катання, ловіння;
- ініціювати спільні ігри-малювання, ігри – ліплення, ігри – конструювання;
- підтримувати дитячу ініціативу у створенні музично-ігрових ситуацій (гра в музичне заняття, концерт, театр), розігрувати хоровод «Коровай», вигадкування та виготовлення ігрового одягу;
- залучати до інсценування знайомих творів, проспівування пісеньок, колискових під час ігор-маніпуляцій; до ігор-імпровізацій [15; 35; 36].

Отже, гра з дитиною передбачає активність, спостережливість, підтримку і розуміння. Щоб дитина відчувала радість життя, важливо забезпечити сприятливі умови для розвитку повноцінної гри.

Створення ігрового середовища – є основною умова розвитку ігрової діяльності дітей раннього віку [50].

Розвивальне предметно-ігрове середовище – це система матеріальних об'єктів діяльності дитини, що функціонально моделює зміст її духовного і фізичного розвитку [1; 72].

Основними елементами предметно-ігрового середовища є ігрові простори, оснащені тематичними наборами іграшок, ігровими матеріалами, ігровим обладнанням [63].

Предметно-ігрове середовище в сучасних закладах дошкільної освіти має відповідати певним принципам. Перш за все, це свобода досягнення дитиною свого права на гру, яка реалізується як право вибору дитиною теми, сюжету гри, тих чи інших іграшок, місця та часу проведення гри. Створюючи в ЗДО умови для здійснення дітьми свого права на гру, потрібно запропонувати їм найзручніший у розкладі дня час для гри, виділити відповідне місце, обладнати його універсальним предметно-ігровим середовищем, придатним для реалізації різних видів ігор [82].

Принцип універсальності предметно-ігрового середовища дозволяє самим дітям і дітям разом з вихователем будувати і змінювати ігрове середовище, трансформувати його відповідно до виду гри, її змісту та перспектив розвитку.

Саме тому предметно-ігрове середовище має бути розвивальним, тобто воно має функціонально моделювати розвиток гри і дитини через гру.

Розвивальне ігрове середовище відповідає також принципу системності, який представлений співмасштабністю її окремих елементів між собою та іншими предметами, що складають цілість ігрового поля. До складу предметно-ігрового середовища можна віднести велике організуюче ігрове поле, ігрове обладнання, іграшки, різну ігрову атрибутику, ігрові матеріали. Всі ці ігрові засоби знаходяться не в якомусь абстрактному ігровому просторі, а в груповій кімнаті, у спортивній залі, на майданчику. Інтер'єр не повинен містити в собі нічого зайвого й органічно поєднуватися в естетичному плані з ігровими засобами.

Усі ігрові та неігрові предмети повинні відповідати принципу безпеки як кожний предмет, так і всі разом.

Для вихователя організація ігрової самостійної діяльності дітей є одним з найбільш складних розділів роботи, так як, з одного боку, він повинен, не пригнічуючи ініціативу дитини, вміло направляти його гру, з іншого – навчити грати самостійно. Правильно організувати самостійну ігрову діяльність вихователь зможе лише в тому випадку, якщо він добре знає не тільки особливості психічного розвитку дитини того віку, з яким він працює, а й особливості розвитку дітей всієї групи. Щоб правильно організувати самостійну діяльність дітей, необхідно продумати і створити в групі умови для всіх її видів. У груповій кімнаті і на ділянці повинні бути виділені ігрові зони. Ігровий матеріал в цих зонах систематично оновлюється і ускладнюється.

Кожен вид іграшок і посібників слід зберігати в певному місці. Це привчає дітей до організованості, порядку і самостійності.

Спокійне місце в групі повинно бути відведено для ігор з дидактичними іграшками. Дидактичні іграшки, книги повинні зберігатися у відкритому шафі,

поруч зі столами, на яких грають діти. Більш складні дидактичні ігри та іграшки, а також іграшки-забави повинні бути видно дітям, але краще, якщо вони будуть лежати на полиці трохи вище зростання дитини, щоб дорослий міг допомогти взяти іграшку і разом з тим простежити за грою.

З дидактичними іграшками та посібниками діти можуть грати під наглядом вихователя після відповідного навчання на заняттях (піраміди, вкладиші, посібники на розрізнення і угруповання предметів за формою, величиною, кольором). Діти закріплюють знання, отримані на заняттях, вчаться самостійно користуватися дидактичними іграшками.

Порівняно велика площа відводиться для ігор з великими ляльками, меблями, сюжетно-образними та транспортними іграшками.

Предметно-ігрове середовище надає дитині нову, невичерпну інформацію, яка робить її провідником у світ сучасності, є незамінним засобом втілення ігрових задумів, забезпечує можливості для задоволення у грі соціальних, пізнавальних та естетичних потреб, сприяє творчому використанню різноманітних уявлень про навколишній світ, реалістичних та наукових ситуацій для створення нових сюжетних ігор.

Організація ігрової діяльності регламентується планом роботи вихователя. Він дає змогу вихователеві заздалегідь продумати методи та прийоми розвитку, виховання та навчання дітей, бачити шляхи досягнення поставленої мети [46].

Ігрова діяльність дитини раннього віку є основою формування майбутніх умінь і навичок, розумових дій. У процесі ігрового експериментування формується багато його нових складних здібностей. Малюки вже можуть бавитися в елементарні логічні (передбачають використання і розвиток навичок логічного мислення) і тематичні (за заданою дорослими чи самостійно обраною) ігри, виявляючи свою здатність складати план дій.

У системі навчання і виховання дітей раннього віку активно використовуються дидактичні (навчальні) ігри, які розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорні орієнтації дітей у

розмірах, формах, кольорах, максимально задіюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе.

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає у двох видах:

1) власне дидактична гра. Ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації дітей;

2) гра-заняття (гра-вправа). Провідна роль у ній належить вихователю, який є її організатором. Під час гри-заняття діти засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення). Ефективне опанування знань і вмінь відбувається в практичній діяльності за активізації мимовільної уваги і запам'ятовування [27].

Для дітей груп раннього віку добирають ігри з нескладним змістом. Правил у цих іграх небагато – одне, два. Невелика й кількість ролей (усі діти «миші», а вихователь «кіт»; усі діти «горобчики», а вихователь «автомобіль»). Важливо також враховувати й те, що в цьому віці дитина погано володіє своїми рухами: часто втрачає рівновагу, падає, докладає багато зусиль під час виконання фізичних вправ. Тому ігри добираються з обов'язковим чергуванням руху й відпочинку. Діти раннього віку в колективних іграх виконують одні й ті самі рухи (ходять, бігають, стрибають тощо). У них ще немає зацікавленості в результатах гри, їх приваблює сам процес руху: бігати, наздоганяти, лазити, кидати предмети в ціль та на дальність тощо. Цю особливість вихователь і повинен враховувати, плануючи роботу з дітьми.

Діти цього віку особливо емоційно сприймають образи гри. Тому, стимулюючи правильне виконання рухів, враховують саме цю властивість їхньої психіки. Наприклад, радять пострибати, як «зайчики», пройти тихо, як «мишка» або «лисичка» тощо. Нестійка поведінка та швидка збуджуваність дошкільнят потребують від вихователя спокійного, бадьорого тону. Гру треба проводити весело і жваво.

Тривалість гри для дітей певної молодшої групи становить у середньому 5-7 хв з повторенням кожної з них 3-4 рази.

Розумовому вихованню дітей особливо сприяють дидактичні (навчальні) іграшки. Використовуючи їх, діти вчаться розпізнавати, розрізняти, називати форму, розмір, колір предметів, ознайомлюються з кількісними співвідношеннями, числом, цифрою, з просторовими поняттями.

Різноманітні іграшки (конусні башточки, кольорові мисочки, кульки, різноманітні мозаїки тощо) покликані допомагати сенсорному розвитку дитини. Розбірні іграшки, конструктори формують у дошкільників здатність до аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, класифікації. Ігри з образними іграшками розширюють й уточнюють уявлення дитини про навколишній світ, розвивають мислення, уяву, мовлення, збагачують словниковий запас. Використання технічної іграшки розвиває її конструкційні здібності, формує інтерес до техніки, створює передумови для технічної винахідливості, творчості.

Використовуючи в іграх будівельний матеріал, діти ознайомлюються з об'ємними геометричними тілами, у них розвиваються уявлення про форму, розмір, напрямок, положення, протяжність тощо.

Іграшки допомагають засвоювати через ігрові ситуації правила і норми поведінки і взаємодії людей. У виборі образної іграшки, діях з нею значною мірою виявляється ставлення до того, що вона уособлює. Використання народної іграшки у вихованні сприяє прилученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу. Ігри з дидактичними іграшками вчать дотримуватися правил гри, виховують терплячість і посидючість, прагнення досягти успіху завдяки власним знанням і вмінням.

Художньо оформлена іграшка збуджує у дитини естетичні почуття і переживання, формує естетичний смак. Цікаві за змістом і формою іграшки позитивно діють на психічний стан дитини, світосприймання, активізують життєвий тонус, що впливає на її здоров'я і фізичний розвиток. Ігри з м'ячем, брязкальцями, кеглями та іншими предметами розвивають точність рухів, координацію, спритність, влучність, витримку.

На формування самостійних ігор дітей раннього віку продуктивно впливають сюжетно-образні іграшки, серед яких виокремлюють: реалістичні –

різноманітні ляльки з яскраво вираженими характерами; умовні – ляльки з узагальненими рисами; символічні (предмети-замінники), які лише позначають реальний предмет і мають деякі характерні для нього властивості. Самостійна сюжетна гра формується більш успішно, якщо в ній поступово використовувати умовні, реалістичні, символічні іграшки, що зображають тварин. Сюжетна іграшка допомагає малюкам відобразити зрозумілі дії людей з предметами. З гарною іграшкою граються тривалий час і активно, глибоко пізнаючи її особливості та функції. У грі відбувається закріплення знань про призначення предметів, найпростіших знарядь праці, загальних способів дії з ними. Використовуючи символічну іграшку (предмети-замінники), дитина починає вперше самостійно оперувати образами, узагальнює свій попередній ігровий досвід [65].

Добір іграшок повинен враховувати вікові закономірності розвитку ігрової діяльності дітей. Знаючи процес розвитку ігрової діяльності, враховуючи індивідуальні особливості розвитку дитини і виховні завдання, можна добирати іграшки для своєчасного формування і вдосконалення психічних процесів, розвитку здібностей, формування різних видів діяльності і тим самим сприяти розвитку дошкільника. При цьому іграшки повинні дещо випереджати за своїми функціональними можливостями досягнутий дитиною рівень розвитку.

У теплу пору року, організовуючи ігри з водою, піском, а взимку - зі снігом, формочками, вихователь спонукає дітей самостійно користуватися формочками, трафаретами тварин, птахів, а також найпростішими предметами-знаряддями (совок, грабельки, лопатка та ін.). Неприпустимо пропонувати дітям для гри поламані іграшки.

В адаптаційний період, коли багатьом дітям важко і самотньо в новій незвичній для них обстановці, саме гра «в спілкування» допоможе налагодити довірчі відносини з кожною дитиною, викликати у них позитивне ставлення до дитячого садка. Ініціатором гри завжди виступає дорослий. В даний період гри проводяться фронтально, щоб жодна дитина не відчував себе обділеним вашою

увагою. Ігри в адаптаційний період не повинні бути тривалими. Краще грати з дітьми по кілька разів на день, але потроху.

Протягом дня діти мають можливість гратися чотири рази: до сніданку (5-20 хв), між сніданком та заняттями (5-10 хв), на відкритому повітрі (1 год.-1 год.30 хв), після денного сну (20-40 хв).

Ігри до сніданку розпочинаються з приходом дитини до дитячого садка, перериваються сніданком і тривають до початку занять. Завдання вихователя в цей період – так раціоналізувати педагогічний процес, щоб мати можливість організувати гру дітей в найефективніших формах, активно вплинути на її хід, взаємини дітей. Ігри після сніданку мають узгоджуватися з характером та змістом подальших занять. Обов'язково слід проводити малорухливу гру між заняттями. На відкритому повітрі діти можуть продовжувати гру, розпочату раніше, якщо вона їх зацікавила. Організуючи ігри на відкритому повітрі слід враховувати такий природний чинник, як сезонність.

Під час планування роботи на день вихователю слід використовувати різні ігри, бути поруч з дітьми, бути товаришем, консультантом, а не стояти осторонь. Щоб правильно організувати ігрову діяльність, вихователь має, вивчивши ігрові інтереси та рівень розвитку творчих ігор своїх вихованців, скласти перспективний план розвитку ігор на місяць, вказавши теми ігор, обсяг та шляхи їхнього розвитку.

Організацію всіх видів ігор здійснює вихователь, причому його втручання має бути тактовним, певною мірою інтуїтивним. Педагог враховує індивідуальні та вікові особливості дітей, конкретну ситуацію, дитячий та власний досвід, формуючи у вихованців наполегливість, активність, готовність до подальшої діяльності.

Визначаючи компетентність дітей в ігровій діяльності відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти України, доцільно враховувати такі показники: складність сюжету, його чіткість, наближеність до реального життя, перспективність, логічну завершеність; визначеність ролей, їх узгодженість, типізацію та індивідуалізацію їхніх основних характеристик, адекватність

ігрових дій; чітке визначення правил, дотримання їх дитиною; збалансоване спілкування з товаришами, оптимістичний настрій [4].

Отже, гра – один з важливих засобів пізнання навколишнього світу і соціального розвитку дітей раннього віку: у ній вони знайомляться з різними видами діяльності дорослих, вчаться розуміти почуття і стани інших людей, співпереживати їм, набувають навички спілкування з однолітками та старшими дітьми. Вона сприяє збагаченню чуттєвого досвіду дитини, розвитку наочно-образного мислення, уяви, мови. У ній закладаються основи творчості. У той же час це легка і радісна для малюка діяльність, що доставляє йому задоволення і підтримуюча його гарний настрій.

Висновки до 1 розділу

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що питання формування інтересу вивчало багато дослідників, серед яких Л. Виготський, С. Рубінштейн, А. Смірнов, Б. Теплов, В. Мясіщев, Г. Щукіна Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русова, К. Ушинський, С. Ананьєв, П. Блонський, В. Зеньківецький, Т. Лубенень, О. Нечаєва та інші. Кожен з науковців з науковців розглядав різні аспекти формування інтересу дітей.

Проблема формування, розвитку та стимулювання інтересів дітей знайшла відображення у державних документах про дошкільну освіту. Зокрема, новий Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», акцентуючи увагу на необхідності формування в дітей уміння планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти зі своїх відкриттів, виявляти інтерес до дослідництва, експериментування з новим матеріалом.

Висловлювання видатних педагогів про важливість інтересу в освітньому процесі відіграли неабияку роль у побудові системи образотворчості дітей

дошкільного віку. Нові знання і вміння краще засвоюються дітьми в різних видах цікаво організованої практичної діяльності.

Роль інтересу в навчанні образотворчої діяльності дітей підкреслювали ще педагоги минулого, наприклад, М. Чернишевський, К. Ушинський, Н. Крупська, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Як підкреслювали Є. Фльоріна, Н. Ветлугіна інтерес до зображувальної діяльності створюється за наявності позитивних емоцій. Н. Сакуліна, Т. Комарова, Т. Казакова, Т. Доронова, Г. Григор'єва та інші зазначали, що інтерес до зображувальної діяльності можливо сформувати через збагачення змісту і методів навчання, використання різних форм організації занять та діяльності дітей загалом.

Однією і провідною діяльністю, що активно формує інтерес до образотворчої діяльності є гра. Від того, як організована дитяча гра, яким змістом вона збагачена залежить засвоєння дітьми суспільної моралі й культури. Ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбуваються його пізнання малюком, формування дитячої особистості.

Педагоги і психологи К. Гросу, В. Штерн, Ж. Піаже, С. Русова, К. Гарвей, П. Лесгафт, С. Новосьолова констатували, що гра все більше витісняється освітньою діяльністю, але пізнання світу дітьми, формування різних практичних знань і вмінь можливе саме через гру.

Дитячі ігри впливають на дитячу свідомість, формують майбутню особистість, її світогляд. Як відомо, особистість розвивається під впливом освітньо-культурного середовища, яке декларує певні цінності життя. Серед важливих складових середовища не останнє місце посідають гра та іграшка.

Гра є одним з важливих засобів пізнання навколишнього світу і соціального розвитку дітей раннього віку: у ній вони знайомляться з різними видами діяльності дорослих, вчать розуміти почуття і стани інших людей, співпереживати їм, набувають навички спілкування з однолітками та старшими дітьми. Вона сприяє збагаченню чуттєвого досвіду дитини, розвитку наочно-

образного мислення, уяви, мови, у ній закладаються основи творчості, що сприяє ефективній організації образотворчої діяльності.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ГРИ

2.1. Визначення рівня інтересу до образотворчої діяльності в дітей 3-го року життя

Для визначення впливу гри на стимулювання інтересу до образотворчої діяльності в дітей 3-го року життя нами був організований та проведений психолого-педагогічний експеримент на базі Лебединського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Калинка» в групах дітей раннього віку «Дзвіночок» та «Струмочок». Експеримент охоплював 40 дітей 3-го року життя (20 дітей в експериментальній та 20 дітей у контрольній групах) та батьків вихованців.

Експериментальна робота тривала з жовтня 2019 року по травень 2020 року. Робота проводилася без жодного порушення режиму дня дітей та розпорядку роботи закладу дошкільної освіти.

Першим етапом констатувального експерименту стало дослідження проблеми формування інтересу до образотворчої діяльності в дітей 3-го року життя засобами гри методом анкетування батьків вихованців.

У анкетуванні взяли участь 40 батьків (анкету для батьків див. додаток А). Метою проведення анкетування було виявлення думки батьків стосовно стимулювання інтересу до зображувальної діяльності засобами ігор.

У результаті опрацювання анкет батьків (Додаток А) нами було виявлено, що 30% батьків не займається вдома з дитиною зображувальною діяльністю, мотивуючи це зайнятістю на роботі. 30% батьків не вважають зображувальну діяльність рушієм розвитку розумової активності дітей. 45% батьків при зацікавленні дітей до зображувальної діяльності використовують не гру, а мультфільми (свою думку пояснюють тим, що сучасним дітям цікавіше дивитися

мультфільми). 25% батьків грають з дітьми тільки за потребою дитини та не використовують для цього ніяких допоміжних матеріалів.

З аналізу анкет також виявлено, що батькам цікава тема стимулювання інтересу дітей до зображувальної діяльності засобами гри і що діти в повній мірі забезпечені необхідними матеріалами для образотворчої діяльності.

Слід відмітити, що на запитання «Чи отримує ваша дитина задоволення від результатів своєї творчості?» ми отримали 100% позитивних відповідей, жоден з батьків не дав на це запитання заперечної відповіді.

Отже, проведення анкетування батьків дало змогу констатувати, що проблема стимулювання інтересу в дітей 3-го року життя до зображувальної діяльності засобами гри є актуальною та потребує вивчення.

Наступним етапом дослідження стало проведення роботи з виявлення рівня інтересу дітей 3-го року життя до образотворчої діяльності засобами гри.

Мета: визначити рівень інтересу дітей 3-го року життя до образотворчої діяльності засобами гри.

Завдання:

1. Підібрати методи обстеження рівня інтересу до образотворчої діяльності дітей 3-го року життя .
2. Визначити рівень інтересу дітей 3-го року життя до образотворчої діяльності засобами гри.
3. Зробити кількісний та якісний аналіз отриманих результатів.

З метою виявлення рівня інтересу до образотворчої діяльності дітей 3-го року життя ми використали серію ігор-занять з різних видів образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація) (див. додаток Б).

Перш ніж, визначити власні критерії інтересу дітей 3-го року життя ми проаналізували наявні дослідження з цього питання.

Так, В. Суржанська пропонує такі критерії сформованості інтересу дошкільника: зацікавленість, ініціатива, самостійність, оригінальність, пізнавальна орієнтація.

На їх основі автор визначила та схарактеризувала чотири рівні: репродуктивно-наслідувальний, репродуктивно-виконавчий, конструктивно-виконавчий, творчий [3].

Своєю чергою, Г. Стадник подає такі рівні сформованості інтересу дошкільників: високий (діти виражають пізнавальні емоції, цікавість до нової інформації, увагу, ініціативність та розмірковують над різними ситуаціями), середній (у дошкільників відсутній стійкий пізнавальний мотив, вони не виявляють зацікавлення до ситуацій, не виявляють пізнавальних емоцій, не сформовані уміння здійснювати ініціативні розумові дії у складних ситуаціях) та низький (діти пасивні в усіх видах діяльності, пізнавальна діяльність супроводжується негативними емоціями, почуттям нудьги, пригніченості, байдужим ставленням до результатів своєї діяльності, присутня відсутність пошукових дій) [34].

Крім того, вчені визначають такі показники сформованості стійкого інтересу дитини: увага, зосередженість, захопленість до вивчення матеріалу (К. Щербакова), особлива допитливість до оточуючих предметів (Д. Годовікова, М. Матюшкін); яскраво виражене бажання продовжувати заняття, прагнення до виконання різноманітних завдань (Д. Богоявленська, М. Матюшкін, А. Петровський, К. Щербакова); прояв самостійності при досягненні результату (К. Щербакова); спілкування з дорослим (Д. Годовікова, М. Матюшкін, К. Щербакова); постійне прагнення до предмета, емоційне ставлення до нього (Д. Годовікова) [7; 9; 75].

На основі існуючих досліджень ми визначаємо такі критерії сформованості інтересу дитини 3-го року життя: увага та допитливість до нового (предмета, явища); творча робота; емоційне ставлення до різних видів образотворчої діяльності.

На основі критеріїв ми визначили такі рівні сформованості інтересу дітей 3-го року життя: високий, середній, низький (*таблиця 2.1*).

Таблиця 2.1.

**Критерії та рівні зацікавленості образотворчою діяльністю
дітей 3-го року життя**

Критерії Рівні	Увага	Допитливість	Творча робота	Емоційне ставлення
Високий	Дитина уважно прислухається до вихователя, не відволікається у процесі роботи, може бути зосередженою впродовж 5 хвилин.	Проявляє допитливість до оточуючих предметів та явищ.	Дитина активна в ході роботи, виконує поставлені завдання вчасно.	Яскраво виражає пізнавальні емоції, емоції задоволення під час дослідження нового.
Середній	Вихователь періодично повинен зосереджувати увагу дитини, дитина відволікається і потребує допомоги при поверненні до діяльності.	Допитливість має нестійкий характер в залежності від настрою дитини, обставин тощо.	Завдання виконує за умови додаткового стимулювання; робить спроби долати труднощі, але у випадку невдачі відступає.	Може проявляти позитивні емоції, а може бути нейтральним.
Низький	Зосереджує увагу лише на вимогу вихователя, відволікається за умови наявності іншого подразника.	Дитина пасивна, працює тільки за умов персонального звернення, виявляє допитливість тільки з допомогою вихователя.	Без підтримки не починає працювати.	Емоційний фон загалом нейтральний.

Отже, визначивши критерії та рівні сформованості інтересу до зображувальної діяльності у дітей 3-го року життя, переходимо до первинного обстеження дітей з метою виявлення вихідного рівня сформованості інтересу.

На цьому етапі експерименту ми виокремили експериментальну і контрольну групи. Експериментальною групою стала група «Дзвіночок», контрольною – група «Струмочок» ДНЗ (ясла-садок) «Калинка» у кількості 20 дітей у кожній з груп.

Як вже говорилося раніше, дітьми експериментальної і контрольної груп нами була проведена серія ігор-занять з різних видів образотворчої діяльності: малювання, ліплення, аплікація.

Заняття з малювання мало назву «Веселі клубочки». Мета заняття: розвиток уваги, навички спілкування з дорослим, діалогічне мовлення, мислення, пам'ять, загальну й дрібну моторику, уміння орієнтуватися в просторі, уміння малювати олівцями; спонукати дітей до малювання прямих ліній різного кольору (нитки); розвивати сенсорні здібності; збагачувати активний словник дітей прикметниками – назвами кольорів (жовтий, червоний, синій, зелений), величини (великий, маленький), інших якостей (м'якенький, тепленький); закріпити назви геометричних форм (коло, куля); виховувати любов до тварин; викликати бажання допомагати іншим; учити дітей малювати пряму лінію невідривним рухом руки зліва направо; диференціювати предмети за розміром.

Матеріали до заняття: іграшковий котик, кошачок із клубочками 4-х кольорів, кошечки великий і малий; папір, олівці різного кольору.

В ході заняття до діток завітав котик, який грався з клубочками, а вони розкотились. Вихователь з запропонував зібрати клубочки, але вони були «веселими» та «тікали» від діток. Тоді вихователь разом з дітками вирішили, що намалюють ці клубочки для котика. У ході заняття діти закріпили знання про основні кольори, поняття «великий/маленький». Наступним етапом була самостійна робота дітей. По закінченню заняття ми розглянули всі роботи разом з дітьми та подякували їм за чудову роботу.

Наступним заняттям було заняття з ліплення на тему «М'ячики для малечі». Метою заняття було розвивати увагу, навички спілкування з дорослим, діалогічне мовлення, образне мислення, пам'ять, дрібну моторику, образну уяву, відчуття форми та кольору; продовжувати вчити дітей розкачувати пластилін у кульки різної величини; виховувати самостійність, естетичний смак; учити дітей розказувати вірш напам'ять; визначати величину предметів (великий, маленький), форму (круглий); кольори; активізувати у словнику дітей поняття «великий/малий», «круглий»; закріпити назву форми – круглий, назви кольорів. Матеріал до заняття: пластилін (різного кольору); кольорові м'ячі (великий і малий); дощечки для ліплення; іграшкове сонечко, іграшкова квітка, клубочок (ці предмети розміщені в полі зору дітей); картон (підставка для м'ячиків) діаметром 10 см.

В ході заняття дітям пропонувалося послухати вірш про м'ячик, розглянути великий та маленький м'ячі, і зліпити свої м'ячики для батьків, аби показати які дітки вправні. Проводилась пальчикова гімнастика та виконувалась робота. В кінці заняття всі дітки поклали на картоночки свої м'ячики та отримали позитивну оцінку виконаної роботи.

Третім заняттям ми провели заняття з аплікації. Тема заняття «Морква зайченяткові». Мета заняття: розвивати увагу, навички спілкування з дорослим, діалогічне мовлення, образне мислення, пам'ять, загальну та дрібну моторику; просторові уявлення; формувати вміння складати цілий об'єкт із 3-4 частин, інтерес до аплікації; виховувати ввічливість, охайність; знайомити з трикутником, колом; учити дітей відгадувати загадки; продовжувати знайомити дітей з овочами; уточнити і закріпити знання кольорів (оранжевий, зелений); закріпити у словнику дітей назви кольорів (оранжевий, зелений).

Матеріал до заняття: морква, кольоровий картон формату А5; три частини моркви та хвостик, іграшковий зайчик; трикутник, коло.

В ході заняття до нас завітав Зайчик. Він забрів до нас в пошуках моркви, але моркви у нас не було, тому я запропонувала діткам зробити для Зайчика моркву. Ми розглянули морквинку, я пояснила що складати ми її будемо з

частинок, які лежать перед малятами. Потім ми зробили пальчикову гімнастику і взялися до роботи. Попередньо я наголосила, що дітки тільки викладають морквинку з частинок, а я приклею їх. Потім провели рухливу гру «Зайчику сіренький» та в підсумку похвалили діток за виконану роботу.

Тепер проаналізуємо як діти виконали завдання, поставлені на кожному із занять, зробимо якісний і кількісний аналіз виконання завдань дітьми ЕГ та КГ.

Результати виконання завдань експериментальної групи занесені до таблиці 2.2.; контрольної групи – 2.3.

Таблиця 2.2.

Рівень сформованості інтересу до зображувальної діяльності у дітей експериментальної групи під час констатувального етапу експерименту

№ з/п	Ім'я дитини	Заняття із образотворчої діяльності				Рівень
		Увага	Допитливість	Творча робота	Емоційне ставлення	
1	Аріна Б.	В	В	С	В	В
2	Аліса Л.	Н	С	Н	Н	Н
3	Аріна М.	Н	С	С	С	С
4	Артем Т.	Н	С	Н	Н	Н
5	Діана Г.	С	В	В	В	В
6	Данііл К.	Н	Н	С	Н	Н
7	Єлизавета Р.	Н	С	Н	Н	Н
8	Кіріл Л.	С	С	Н	С	С
9	Варвара Т.	Н	Н	С	Н	Н
10	Нікіта П.	Н	С	Н	Н	Н
11	Марина І.	С	Н	С	С	С
12	Марія П.	Н	С	Н	Н	Н

13	Матвей І.	Н	С	Н	Н	Н
14	Олександр Ш.	В	С	В	В	В
15	Олександр К.	С	Н	Н	Н	Н
16	Поліна Г.	Н	С	С	С	С
17	Софія Л.	С	С	Н	С	С
18	Катерина Х.	С	Н	Н	Н	Н
19	Кіра П.	Н	С	С	С	С
20	Настя Г.	Н	С	Н	Н	Н

Таблиця 2.3.

Рівень сформованості інтересу до зображувальної діяльності у дітей контрольної групи під час констатувального етапу експерименту

№ з/п	Ім'я дитини	Заняття із образотворчої діяльності				Рівень
		Увага	Допитливість	Творча робота	Емоційне ставлення	
1	Анастасія Г.	Н	С	Н	Н	Н
2	Аня К.	С	С	Н	С	С
3	Анастасія Г.	Н	Н	Н	С	Н
4	Влада З.	В	В	С	В	В
5	Єгор Д.	Н	С	Н	Н	Н
6	Захар Х.	Н	С	С	С	С
7	Вероніка К.	С	В	В	В	В
8	Емілія С.	Н	С	С	С	С
9	Матвій К.	Н	Н	Н	С	Н
10	Андрій Д.	Н	Н	С	Н	Н
11	Ніка М.	Н	С	С	С	С

12	Марк П.	Н	С	Н	Н	Н
13	Назар М.	С	С	Н	С	С
14	Ніколь А.	Н	Н	Н	С	Н
15	Олександра В.	С	В	В	В	В
16	Олександра Г.	С	С	Н	С	С
17	Ростислав Г.	Н	Н	Н	С	Н
18	Тарас Д.	Н	С	С	С	С
19	Уляна К.	В	В	С	В	В
20	Уляна Ш.	С	В	В	В	В

Якісний аналіз.

В ході діагностики вхідного рівня сформованості інтересу ми виявили, що діти з низьким рівнем зосереджують увагу лише на вимогу вихователя та реагують тільки на ігровий момент, часто відволікаються на сторонні дії, швидко втрачають зацікавленість до роботи, не починають працювати без втручання вихователя, не відчують позитивних емоцій від проведеної діяльності. Дітям з середнім рівнем сформованості доводилось періодично наголошували на сказаному, та працювали разом за необхідним алгоритмом дій, вони поверталися до діяльності та доводили її до логічного завершення, виявляли зацікавленість до нового, до запропонованих видів діяльності у процесі заняття, виконували завдання за умов додаткового стимулювання, у більшій мірі були позитивно налаштовані як на самі заняття, так і на процес роботи і на отриманий результат.

Діти з високим рівнем уважно прислухалися до пояснень, не відволікалися у процесі роботи, із зацікавленістю виконували запропоновані види робіт, проявляли ініціативу в діяльності, працювати активно та виконували поставлені завдання вчасно, з радістю намагалися ділитися враженнями від занять та виконаної роботи.

Кількісний аналіз.

У відсотковому відношенні ми отримали такі результати: на низькому рівні опинилось 55% дітей ЕГ та 40% КГ. На середньому рівні ми виявили 30% дітей ЕГ та 35% КГ. Високий рівень мають 15% ЕГ та 25% КГ.

Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей ЕГ на констатувальному етапі експерименту відображено на рисунку 2.1.

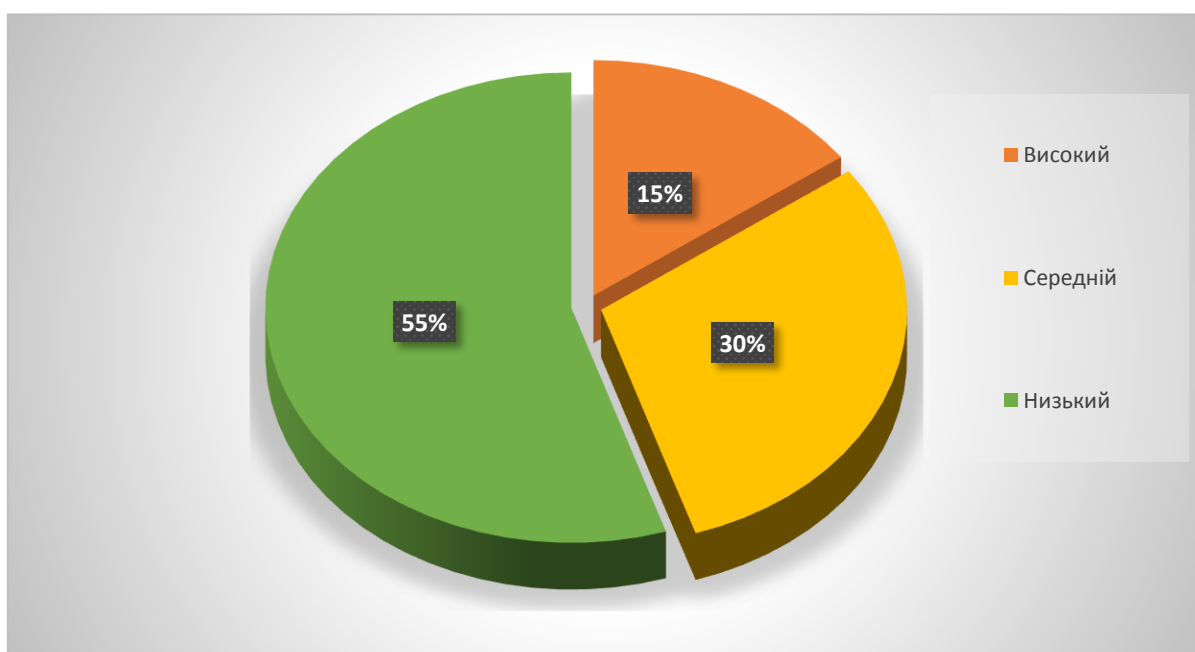

Рис. 2.1. Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей КГ на констатувальному етапі експерименту відображено на рисунку 2.2.

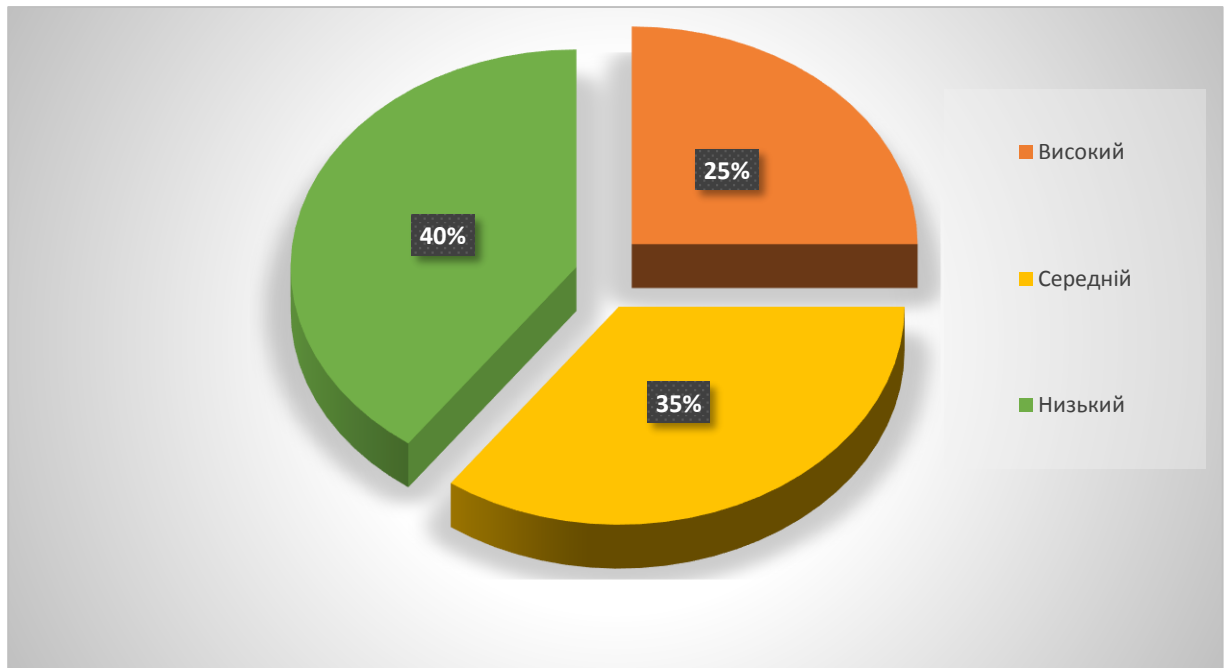

Рис. 2.2. Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей КГ на констатувальному етапі експерименту

Отже, в ході проведення констатувального експерименту ми виявили, що діти 3-го року життя мають приблизно однаковий рівень сформованості інтересу до зображувальної діяльності. Але діти контрольної групи показали кращий результат, що обумовлено довшим перебування в закладі дошкільної освіти (група «Струмочок» почала відвідувати ЗДО з 1 року, група «Дзвіночок» з 2-х років).

2.2. Гра як засіб стимулювання інтересу до образотворчої діяльності в дітей 3-го року життя

Мета: формування у дітей 3-го року життя інтересу до зображувальної діяльності засобом гри.

Завдання:

1. Розробити систему ігор на формування у дітей інтересу до образотворчої діяльності.

2. Скласти план роботи.
3. Впровадити запропоновану систему в практику роботи закладу дошкільної освіти.

Під час проведення констатувального етапу експерименту ми виявили, що рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей 3-го року життя недостатній. Діти як експериментальної так і контрольної груп мають труднощі з концентрацією уваги (але це також обумовлено віковими особливостями); швидко втрачають інтерес до заняття і роботи зокрема; більшість дітей не починає працювати без втручання вихователя та додаткового зацікавлення; більшість дітей нейтрально відносяться до заняття та виконання роботи, їм не зовсім цікаво отримання кінцевого результату.

З метою стимулювання інтересу зображувальної діяльності у дітей 3-го року життя ми почали впроваджувати систему ігор, що спрямована на підвищення інтересу до занять та на оволодіння зображувальними навичками та вміння. Дана робота проводилася з дітьми експериментальної групи «Дзвіночок» в кількості 20 дітей 3-го року життя на заняттях з образотворчої діяльності та в ході індивідуальної роботи.

Перш за все, гру ми використовували з метою навчання. Кожна наша гра містила дидактичне завдання. Граючи з дітьми, поставлені завдання вирішувалися в цікавій формі, що супроводжувалися певними ігровими діями. Обов'язковим компонентом гри були пояснення та спільна робота.

В ході формувального етапу експерименту ми помітили, що цікавість до гри зростала, якщо в неї було включено елементи загадковості. Наприклад, коли ми домальовували овочам посмішку.

Кожну гру ми проводили декілька разів, трішки ускладнювали завдання.

При поясненні правил гри завжди звертали увагу на всіх дітей, щоб кожному здавалося, що це йому розповідають про гру.

Перед кожною грою ми готували дітей: знайомили їх із предметами, які будуть використані, з їхніми властивостями, зображеннями на малюнках. Підводячи підсумки гри, відзначали тільки позитивні сторони.

Ми помітили, що інтерес до гри підсилюється, коли дітям пропонується пограти з тими іграшками, що були використані в ході гри.

Більшість дітей із захопленням чекали на початок гри. Кожна проведена нами гра мала на меті зробити навчальний матеріал захоплюючим, створити радісний робочий настрій.

Відбір ігор ми здійснювали таким чином: відповідність гри віку дітей, доступність правил, матеріалу, можливість варіювання завдань, емоційний вплив на дітей.

На етапі формувального етапу експерименту нами було проведено 20 ігор. Їх назва, мета, матеріали та зміст наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Назва гри	Мета	Матеріал	Хід гри
Посади грибок	Вчити вкладати предмет в отвір, виконувати завдання орієнтуючись на словесну вказівку; вправляти у складанні речень; розвивати увагу, інтерес до завдань.	Набір силуетних форм грибів, кущики трави з прорізами.	Створити ігрову ситуацію: діти потрапили на лісову галявину, але хтось розкидав всі грибки. Завдання: посадити грибок у кущик травички.
Гостинець для звірят	Вчити правильно запрошувати і приймати гостей, сервірувати стіл, закріплювати правила етикету; розвивати інтерес до образотворчої діяльності, творчі здібності під час виготовлення кондитерських виробів;	Тістечка, цукерки, палички об'ємної форми, губки для миття посуду, прикраси.	В ході бесіди з дітьми з'ясуємо чи люблять діти гостинці та які саме, як солодощі потрапили до столу, де можна придбати їх, і в якій кількості вживати; виготовили солодощі для звірят з губок для миття посуду, прикрасивши їх.

	виховувати чемність, ввічливість.		
Лісова стежина	Закріплювати вміння малювати пальчиком; розвивати уяву, інтерес до завдань.	Фарби, заготовка із зображенням білочки з однієї сторони аркуша і лісу з іншої.	Створити ігрову ситуацію: білочка загубилася та не може знайти дорогу до лісу. Завдання: - за допомогою пальчиків провести її до лісу, намалювати стежину.
Секрет повітряної кульки	Розвивати дрібну моторику рук, вміння розрізняти кольори; виховувати інтерес до нових завдань.	Кульки і шnurки різних кольорів, заготовка з білого картону, клей.	Розглянути кульки, якого вони кольору. Підібрати шnurок відповідного кольору і зав'язати вузол на повітряній кульці.
Веселі кульки	Розвивати координацію рухів та вміння користуватися ситечком; ознайомити з властивостями кульки (кругла, котиться, голубого кольору); спонукати дітей викладати кульки з води у відповідну ємність; виховувати інтерес до нового.	Ємність з водою, ситечка, ємність для кульок, заготовка з картону у вигляді миски, кружечки синього кольору, клей.	Створити ігрову ситуацію: кульки – це крапельки води. Вони знаходяться у воді з різними предметами. Вихователь пропонує дітям відловити кульку за допомогою ситечка, та викласти у ємність. Потім звертає увагу що перед дитиною лежить заготовка, на яку потрібно розмістити кульки з паперу за зразком вихователя.
Хто сховався у пісочку	Сприяти стимулюванню інтересу до зображувальної діяльності,	Ємність з розсипчастим піском, яскраві фігурки звірят, площинні	Дітям пропонується відшукати та впізнати предмети заховані у піску. Потім створюється ігрова

	розвитку дрібної моторики та активізувати цікавість.	зображення цукерок, різнокольорові фігурки для прикрас.	ситуація: діти разом з вихователем граються знайденими іграшками та прикрашають для них гостинці.
Що сховалося у кошику	Сприяти стимулюванню інтересу до зображувальної діяльності, розвитку дрібної моторики та активізувати цікавість; Вчити правильно називати овочі, їх колір.	Кошик, силуети овочів.	Створюється ігрова ситуація: в гості прийшли овочі, але ми не можемо зрозуміти вони сумні чи веселі. Завдання: - намалювати посмішку для овочів; - скласти овочі до кошика; - поясни чим корисні ці овочі.
Будинок для звірят	Вчити дітей створювати цілісний образ, складати картинки за зразком; розвивати мовлення дітей, уяву, інтерес до навколишніх предметів. Закріпити назви кольорів.	Карточки-будиночки різних кольорів з віконцями, звірята.	Створити ігрову ситуацію: в гості до дітей прийшли звірята, і просять допомогти спорудити їм будиночки, адже вже холодно на вулиці. Перед дітьми розкладені карточки-будиночки з віконцями без дахів. Потрібно вибрати колір будинку, підібрати для нього дах та посадити когось зі звірів.
Горішки для білочки	Розвивати дрібну моторику рук, увагу, пам'ять, мислення та зорове сприйняття,	Силуетні картинки білочок, кошиків, білий папір, олівці.	Створити ігрову ситуацію: білочка оббігала весь ліс, а горішків ніде не знайшла. Завдання:

	інтерес до навколишнього; формувати вміння групувати предмети за заданими ознаками.		<ul style="list-style-type: none"> • намалювати горішок для білочки.
Розфарбуй автобус	Розвивати мислення, увагу, дрібну моторику рук, інтерес до завдань; вчити розрізняти і називати кольори.	Силуетні картинки автобусів, фарба жовта та зелена.	Запропонувати дітям подорожувати на автобусі, але звернути увагу, що вони втратили кольори. Обрати автобус та розфарбувати у один із запропонованих кольорів.
Кольорові дзвіночки	Учити дітей орієнтуватися у просторі; розвивати слухове сприйняття; мислення, увагу, мовлення, інтерес до занять; виховувати позитивні почуття від спільної діяльності з дорослим.	Дзвінок, дзвоники розрізані на три частини	Вихователь пропонує пограти в піжмурки. Діти заплющують очі, вихователь дзвонить дзвіночком. Діти повинні прийти за звук дзвіночка, а потім викласти дзвоника із частин на аркуш паперу і разом з вихователем приклеїти ці частини.
Веселі шнурочки	Розвивати дрібну моторику рук, орієнтування в просторі, інтерес до зображувальної діяльності; формувати вміння нанизувати предмети,	Кишеньки з квітами, шнурочки різних кольорів.	В кишеньці знаходяться предмети-квіти для нанизування. Діти обирають квіти і нанизують на шнурки. Завдання: 1. Дістати із кишеньки квіти.

	відповідно до завдання; закріплювати назви основних кольорів; виховувати терпіння.		2. Нанизати квіти на шнурок. 3. Прикрасити виготовленими шнурочками групову кімнату.
Гудзикова мозаїка	Розвивати дрібну моторику рук, уяву, інтерес до зображувальної діяльності; вдосконалювати знання дітей про кольори, величину, форму.	Різнокольорові гудзики, білий картон, паперова лялька Маша одягнена в пальто.	Розглядаємо різноманітні гудзики, називаємо основні кольори, вихователь розказує про величину та форму гудзиків. Завдання: - викласти гудзики за зразком по кольорах; - викласти гудзики за зразком щоб лялька Маша змогла застебнути пальто.
Сонечко	Вчити почергово викладати промінці, супроводжувати дії словами; закріпити жовтий колір; розвивати інтерес до навколишнього.	Картка у формі круга (сонечко) та прямокутники (промінці).	Створити ігрову ситуацію: звернути увагу дітей, що на вулиці похмура погода, сонечко заховалось, бо засумувало без друзів. Завдання: - створити друзів-сонечок для сонечка за зразком вихователя (до картки у формі круга викласти промінчики та наклеїти разом з вихователем).

<p>Постав букет квітів у вазу</p>	<p>Вчити дітей групувати предмети за кольором; розвивати інтерес до зображувальної діяльності.</p>	<p>Чотири вази жовтого, червоного, зеленого і синього кольорів, паперові квіти тих же кольорів.</p>	<p>Вихователь показує дітям квіти, які лежать на столі довільно перемішані, і пропонує зібрати з них букети і поставити у вази. Потім вихователь бере, наприклад, червону квітку і ставить її у вазу червоного кольору, роблячи акцент на тому, що квітка такого ж кольору, як і ваза. Те ж саме робить і з квітами інших кольорів. Далі збирати букети пропонує дітям.</p>
<p>Веселий клоун</p>	<p>Закріпити вміння дітей диференціювати кольори, форму та розмір предметів; розвивати інтерес до зображувальної діяльності, зоруву увагу, дрібну моторику; виховувати бажання допомогти, зробити приємне іншим.</p>	<p>Площинна фігурка іграшкового клоуна, на якій нашиті гудзики різної величини; комплект одягу з прорізами для гудзиків.</p>	<p>В гості до дітей приходить веселий клоун. Вихователь звертає увагу, що в клоуна сірий, тьмяний одяг, і пропонує дитині одягти його у веселий, яскравий одяг. Дитина називає, який одяг вона вдягає, якого кольору й чому обрала саме ці гудзики.</p>
<p>Веселкові доріжки</p>	<p>Розвивати уяву, мислення; інтерес до зображувальної діяльності;</p>	<p>Вирізані доріжки синього, жовтого, зеленого та червоного</p>	<p>Викласти доріжку відповідно до зразка вихователя та прикрасити її квітами.</p>

	закріплювати назви основних кольорів.	кольорів, квіти, клей, картонна заготовка білого кольору.	
Цікавий планшет	Розвивати м'язи рук, чутливість кінчиків пальців, надання їм злагоженості, уяву, вміння орієнтуватися на площині, розвивати окомір, удосконалювати координацію, просторові уявлення, виховувати впевненість, самостійність; вдосконалювати мову дітей.	Планшет у формі різнокольорової гусениці, набір різнокольорових резинок.	Створити ігрову ситуацію: гусениця втратила свої кольори і їх потрібно повернути. Завдання: - з'єднати резинками однакові кольори на планшеті.
Чарівні квіти	Закріпити знання про основні кольори; розвивати увагу, мислення, інтерес.	Картинки-елементи квітки, папір білого кольору.	Звертаємо увагу що перед дітьми лежать елементи квітів. Завдання: - скласти квітку за зразком вихователя; Разом з вихователем приклеїти на папір.
Стрічки для віночка ляльки Катрусі	Дати початкові знання дітям про українське національне вбрання, про дівочий віночок;	Площинне зображення віночка, фарби жовтого, зеленого, синього та червоного кольорів.	Вихователь говорить що до них на заняття завітала лялька Марина. Звертає увагу на її зовнішність, вбрання. Пояснює що це український народний

	розрізняти і називати основні кольори; розвивати дрібну моторику рук, інтерес до зображувальної діяльності.		костюм. Особливу увагу звертає на віночок. Говорить що лялька просить допомоги у діток, що вона хоче своїм подружкам подарувати такі ж віночки, але не знає як їх зробити. Завдання: - пальчиком домалювати стрічки різних кольорів до віночка, що вони бачать перед собою.
--	---	--	---

У ході формувального етапу експерименту діти були уважнішими, зацікавленими, активними, більш налаштовані на отримання результату. На кожному занятті та в ході індивідуальної роботи мотивація та інтерес до роботи підвищувався. Діти з нетерпінням чекали наступного заняття та нових ігрових ситуацій.

2.3. Визначення ефективності експериментальної роботи

З метою визначення ефективності проведеної нами роботи з дітьми експериментальної групи «Дзвіночки» нами було повторно проведено серію ігор-занять з різних видів образотворчої діяльності: малювання «Веселі клубочки», ліплення «М'ячики для малечі», аплікація «Морква зайченяткові».

Тож проаналізуємо як діти виконали завдання, поставлені на кожному із занять, зробимо якісний і кількісний аналіз виконання завдань дітьми ЕГ та КГ.

Результати виконання завдань експериментальної групи занесені до таблиці 2.5.; контрольної групи – 2.6.

Таблиця 2.5.

Рівень сформованості інтересу до зображувальної діяльності у дітей експериментальної групи під час контрольного етапу експерименту

№ з/п	Ім'я дитини	Заняття із образотворчої діяльності				Рівень
		Увага	Допитливість	Творча робота	Емоційне ставлення	
1	Аріна Б.	В	В	В	В	В
2	Аліса Л.	Н	С	Н	Н	Н
3	Аріна М.	С	С	С	С	С
4	Артем Т.	Н	С	С	С	С
5	Діана Г.	С	В	В	В	В
6	Данііл К.	С	С	С	С	С
7	Єлизавета Р.	С	С	Н	С	С
8	Кіріл Л.	В	В	В	В	В
9	Варвара Т.	С	С	С	С	С
10	Нікіта П.	С	С	С	Н	С
11	Марина І.	С	С	Н	С	С
12	Марія П.	С	С	С	С	С
13	Матвей І.	Н	С	С	С	С
14	Олександр Ш.	С	В	В	В	В
15	Олександр К.	Н	Н	Н	С	Н
16	Поліна Г.	В	В	В	В	В
17	Софія Л.	В	В	В	В	В
18	Катерина Х.	Н	С	С	С	С

19	Кіра П.	С	С	С	С	С
20	Настя Г.	Н	С	Н	Н	Н

Таблиця 2.6.

**Рівень сформованості інтересу до зображувальної діяльності у дітей
контрольної групи під час контрольного етапу експерименту**

№ з/п	Ім'я дитини	Заняття із образотворчої діяльності				Рівень
		Увага	Допитливість	Творча робота	Емоційне ставлення	
1	Анастасія Г.	Н	С	Н	Н	Н
2	Аня К.	С	С	Н	С	С
3	Анастасія Г.	С	С	С	С	С
4	Влада З.	В	В	С	В	В
5	Єгор Д.	Н	Н	Н	С	Н
6	Захар Х.	Н	С	С	С	С
7	Вероніка К.	С	В	В	В	В
8	Емілія С.	С	С	Н	С	С
9	Матвій К.	С	С	С	С	С
10	Андрій Д.	Н	С	Н	Н	Н
11	Ніка М.	С	С	Н	С	С
12	Марк П.	Н	Н	Н	С	Н
13	Назар М.	Н	С	С	С	С
14	Ніколь А.	Н	С	Н	Н	Н
15	Олександра В.	С	В	В	В	В
16	Олександра Г.	С	С	С	С	С
17	Ростислав Г.	Н	Н	Н	С	Н

18	Тарас Д.	С	С	Н	С	С
19	Уляна К.	В	В	С	В	В
20	Уляна Ш.	С	В	В	В	В

Якісний аналіз.

Діагностика рівня сформованості інтересу в дітей експериментальної групи.

Після проведеної нами роботи в ході занять з образотворчої діяльності з дітьми ЕГ ми засвідчили переважно високий та середній рівні розвитку інтересу. Діти стали більш зосередженими, з нетерпінням чекали на ігрові моменти та на початок самої роботи, значно менша кількість дітей відволікалась на сторонні дії. Залишились діти, яким доводилось періодично наголошували на сказаному, та працювати разом, але потім вони поверталися до діяльності та доводили її до завершення.

Майже всі діти від початку заняття і до його кінця були зацікавлені ходом роботи, працювали більш самостійно, рідко просили допомоги, все частіше проявляли ініціативу в діяльності, працювати активно та виконували поставлені завдання своєчасно. Все більше дітей намагалося ділитися враженнями від занять та виконаної роботи, їх переповнювали емоції радості. І навіть ті діти, які приходили до ЗДО засмученими, після занять мали піднесений настрій.

Вважаємо, що така ситуація обумовлена зниженням втоми дітей, чому посприяла саме ігрова діяльність та її використання в ході занять і індивідуальній роботі з дітьми.

Також варто відмітити, що майже три місяці ми працювали з дітками дистанційно. Деякі з них не були присутні на заняттях і відповідно індивідуальна робота не проводилась, бо батьки не мали змоги вийти в online режим. Тому рівень цих дітей залишився майже незмінним.

Діагностика рівня сформованості інтересу в дітей контрольної групи.

Так як з дітьми контрольної групи освітній процес продовжувався в незмінному режимі, то показники за визначеними нами критеріями значно не змінилися. Більшість дітей зосереджували свою увагу тільки на ігрових моментах в ході занять, часто відволікалися від роботи або втрачали інтерес до самого заняття.

Кількісний аналіз.

Після проведення експериментальної роботи маємо такі показники:

- діти експериментальної групи: низький рівень – 15%, середній рівень – 55%, високий – 30%;
- діти контрольної групи: низький рівень – 25%, середній рівень – 50%, високий – 25%.

Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей ЕГ на контрольному етапі експерименту відображено на рисунку 2.3.

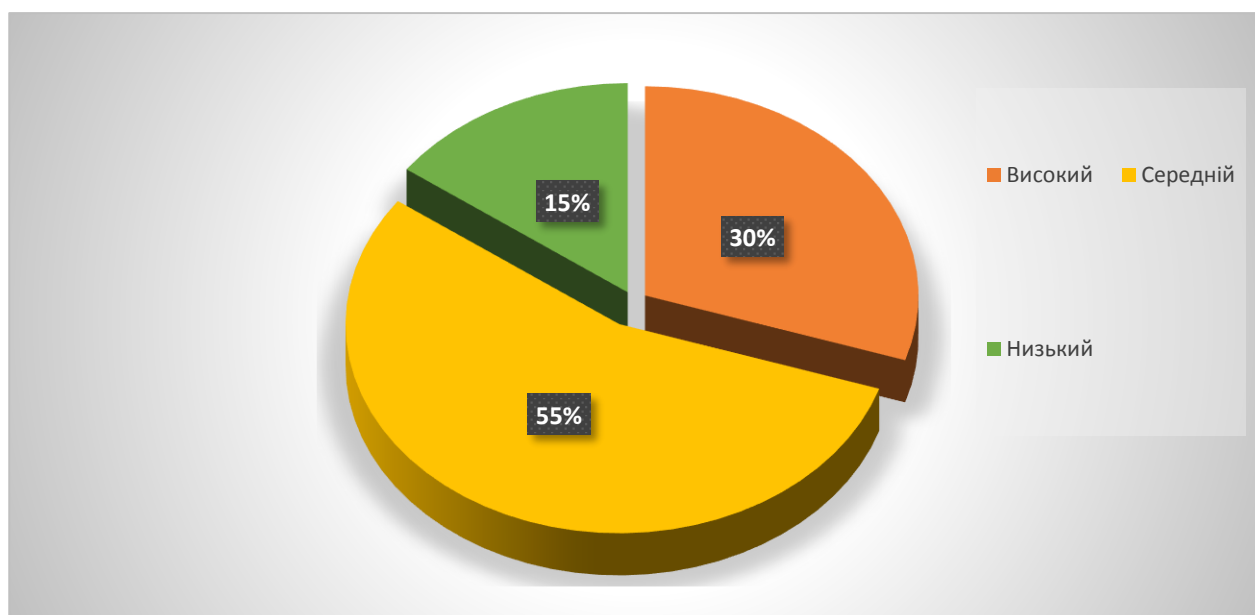

Рис. 2.3. Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей ЕГ на контрольному етапі експерименту

Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей КГ на контрольному етапі експерименту відображено на рисунку 2.4.

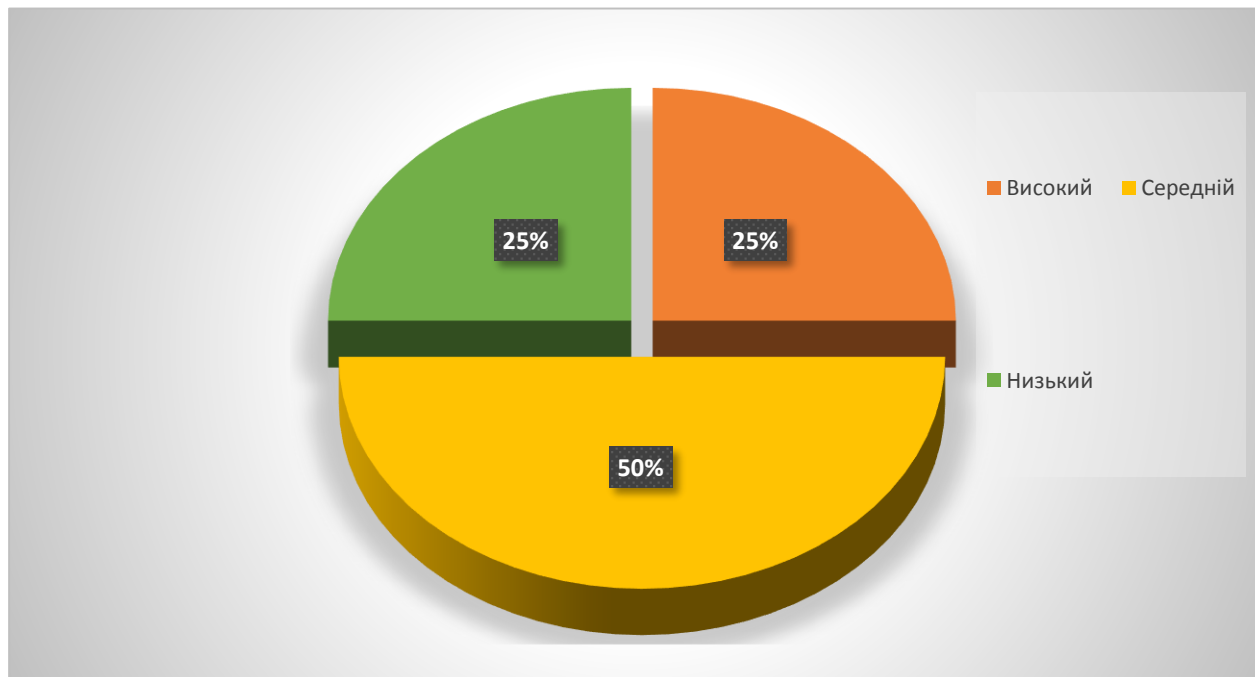

Рис. 2.4. Рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності у дітей КГ на контрольному етапі експерименту

Порівняння результатів констатувального та контрольного етапів нашого дослідження в експериментальній та контрольній групах відображено на рисунку 2.5.

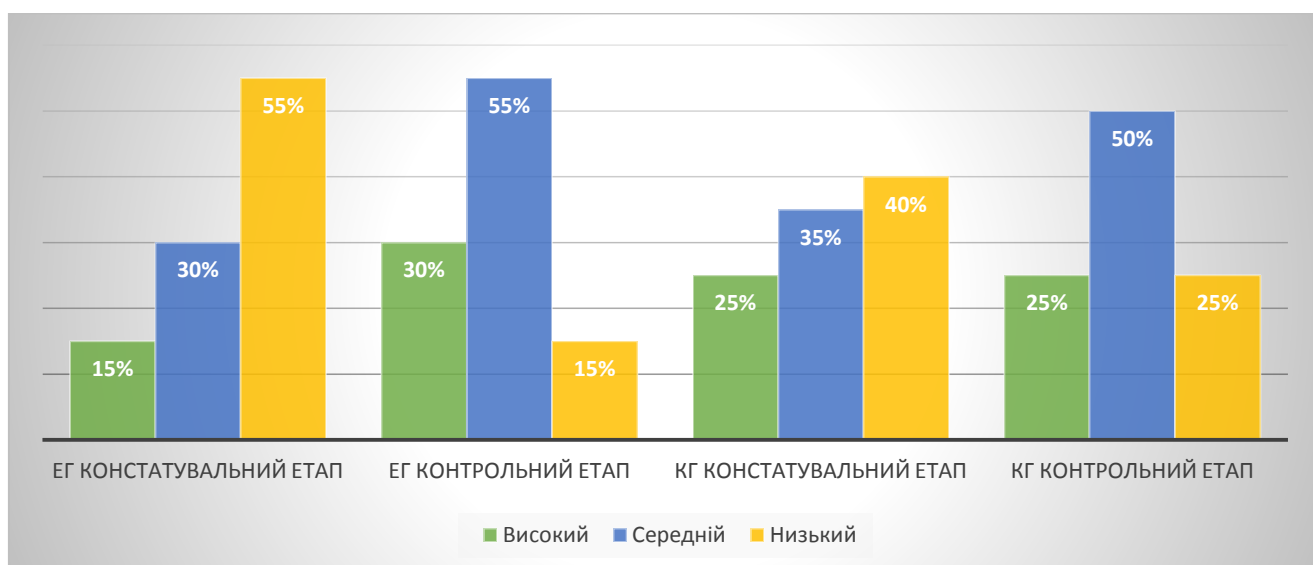

Рис. 2.5. Результати констатувального та контрольного етапів дослідження в експериментальній та контрольній групах.

Проведення нами занять з малювання, ліплення, аплікації на контрольному етапі експерименту показали, що високий рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності мають роботи 30% дітей експериментальної та 25% дітей контрольної групи. Ми змогли підвищити рівень сформованості інтересу до образотворчої діяльності засобами гри дітей експериментальної групи на 15%, тоді як у дітей контрольної групи це результат залишився незмінним.

Таким чином, проведена нами робота під час формувального етапу експерименту виявилася ефективною: використання ігор під час занять з образотворчої діяльності, в індивідуальній роботі з дітьми дало свої позитивні результати, і, на нашу думку, повинні застосовуватися під час образотворчої діяльності в закладах дошкільної освіти.

Отже, в результаті проведення контрольного етапу експерименту ми виявили, що рівень інтересу дітей 3-го року життя до образотворчої діяльності дітей можна покращити, використовуючи при цьому ігри, що спрямовані на підвищення інтересу до занять з малювання, ліплення, аплікації та на оволодіння зображувальними навичками та вміння.

Висновки до 2 розділу

Під час проведення нашого дослідження ми проаналізували велику кількість літератури як вітчизняних так і зарубіжних педагогів та психологів і можемо з впевненістю сказати, що на сучасному етапі розвитку суспільства велика увага приділяється саме формуванню та стимулюванню інтересів дітей до навколишнього світу, проте досліджень з означеної проблеми проведено недостатньо. Це і стало поштовхом для проведення нашого дослідження. Роботу ми проводили в три етапи:

1. Визначення рівня сформованості інтересу дітей 3-го року життя до образотворчої діяльності.
2. Підготовка та проведення системи ігор, спрямованих на формування інтересу дітей до образотворчої діяльності.

3. Стимулювання інтересу до образотворчої діяльності дітей засобами гри методом анкетування батьків дітей.

Під час проведення першого етапу експерименту ми отримали результати рівня сформованості інтересу дітей 3-го року життя до образотворчої діяльності за такими критеріями: увага, допитливість, творча робота, емоційне ставлення. Результати були ненайкращі. Високий рівень було виявлено у 15% дітей ЕГ та у 25% КГ. В ході батьків, ми виявили, що більша частина з них займається образотворчою діяльністю з дитиною вдома, але для зацікавлення використовує переважно мультфільми, а не ігри.

Наступним етапом було проведення системи ігор в ході зображувальної діяльності та індивідуальної роботи з дітьми. Ігри передбачали закріплення набутих знань, формування нових в розрізі образотворчої діяльності та були спрямовані на оволодіння зображувальними навичками та вміння.

Дітям процес роботи подобався, вони з задоволенням та великою зацікавленістю чекали на початок нашої роботи, були активними учасниками, хоча спершу трішки губилися і боялися, що їм можуть зробити зауваження.

Останнім етапом роботи було підведення підсумків. Порівнювалися результати експериментальної та контрольної груп. Було виявлено, що наша робота дала позитивні результати. Показники в експериментальній групі досягли високих результатів, а от в контрольній групі показники значно не змінилися. В порівнянні це виглядає так: діти експериментальної групи: низький рівень – 15%, середній рівень – 55%, високий – 30%; діти контрольної групи: низький рівень – 25%, середній рівень – 50%, високий – 25%.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВИКИ

Під час проведення теоретичного та експериментального дослідження ми маємо підстави для таких основних висновків:

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що питання формування інтересу вивчало багато дослідників, серед яких Я. Пономарьов, М. Ярошевський, Г. Альтшуллер, С. Рубінштейн, Д. Богоявленська, О. Мелік-Пашаєв, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Лук, В. Моляко, Н. Ветлугіна, Т. Комарова та інші. Кожен з науковців з науковців розглядав різні аспекти формування інтересу дітей.
2. Існує цілий ряд досліджень, присвячених проблемі гри та її впливу на різні діяльності, зокрема образотворчу. Так, Н. Ветлугіна, Т. Комарова, В. Котляр, Г. Сухорукова, Л. Шульга, Т. Піроженко та інші розглядали гру як діяльність, що забезпечує розвиток творчих здібностей дітей, сприяє формуванню образотворчої компетентності та є рушійною силою стимулювання інтересу до образотворчої діяльності.
3. Необхідною умовою стимулювання інтересу до образотворчої діяльності є креативний педагог.
4. Проведене анкетування батьків дітей дало змогу виявити, що 30% батьків не займається вдома з дитиною зображувальною діяльністю, мотивуючи це зайнятістю на роботі; а 45% батьків при зацікавленні дітей до зображувальної діяльності використовують не гру, а мультфільми (свою думку пояснюють тим, що сучасним дітям цікавіше дивитися мультфільми). За допомогою анкетування ми констатували, що проблема стимулювання інтересу в дітей 3-го року життя до зображувальної діяльності засобами гри є актуальною.
5. Виявлення рівня сформованості інтересу дітей 3-го року життя під час занять з образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація) показало такі результати: нами було отримано такі результати: на низькому рівні опинилось 55% дітей ЕГ та 40% КГ. На середньому рівні

ми виявили 30% дітей ЕГ та 35% КГ. Високий рівень мають 15% ЕГ та 25% КГ.

6. Під час формувального експерименту з метою стимулювання інтересу образотворчої діяльності у дітей 3-го року життя нами було впроваджено систему ігор, що спрямована на підвищення інтересу до занять з малювання, ліплення, аплікації та на оволодіння зображувальними навичками та вміння. Дана робота проводилася з дітьми експериментальної групи «Дзвіночок» в кількості 20 дітей 3-го року життя на заняттях з образотворчої діяльності та в ході індивідуальної роботи. У ході формувального етапу експерименту діти були уважнішими, зацікавленими, активними, більш налаштовані на отримання результату. На кожному занятті та в ході індивідуальної роботи мотивація та інтерес до роботи підвищувався. Діти з нетерпінням чекали наступного заняття та нових ігрових ситуацій. заняття з різних видів образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація), під час яких використовувалися творчі завдання, закріплювалися технічні навички роботи з різними зображувальними матеріалами, стимулювався вільний вибір засобів та способів зображення. Дітям це подобалося, вони з задоволенням та великим зацікавленням приймали активну участь у заняттях, для них це було чимось новим, їм подобалося вибирати засоби та способи зображення, хоча спершу трішки губилися і боялися, що їм можуть зробити зауваження.
7. Після проведення системи занять з дітьми експериментальної групи ми знову провели дослідження і виявили такі результати сформованості рівня інтересу до образотворчої діяльності у дітей 3-го року життя засобами гри: у дітей експериментальної групи: низький рівень – 15%, середній рівень – 55%, високий – 30%; діти контрольної групи: низький рівень – 25%, середній рівень – 50%, високий – 25%.
8. Гіпотеза, яка була ними висунута на початку дослідження, доведена.

Отже можна зробити висновок, що проведена нами робота під час формувального етапу експерименту виявилася ефективною: використання ігор під час занять з образотворчої діяльності, в індивідуальній роботі з дітьми дало свої позитивні результати, і, на нашу думку, повинні застосовуватися під час образотворчої діяльності в закладах дошкільної освіти.

**Рекомендації батькам дітей 3-го року
з питання стимулювання інтересу
до зображувальної діяльності засобами гри**

1. Пам'ятайте, що ігрова діяльність є найдоступнішою для дитини раннього віку, оскільки відповідає її психічним і фізичним можливостям.
2. З повагою ставтесь до того, що цікавить дитину, не ігноруйте її потребу у грі.
3. Підтримуйте ініціативу дитини, її творчу активність.
4. Використовуйте ігри в повсякденній діяльності. Це сприятиме розвитку інтересів і здібностей дітей, вихованню позитивних якостей, допоможе розширити, поглибити й уточнити уявлення про навколишній світ, про явища природи, ознайомитися з різними властивостями предметів.
5. Надавайте дітям більше часу на самостійні творчі ігри.
6. Надавайте дітям ресурси, необхідні для творчого самовираження.
7. Зробіть свій дім творчою лабораторією: придумуйте з дітьми різні ігри, використовуйте обладнання для зображувальної діяльності в них; прикрашайте будинок спільними роботами.
8. Дозволяйте дітям вільно й самостійно займатися зображувальною діяльністю.
9. Заохочуйте дітей до занять, граючись з ними, мінімізуйте використання мультфільмів в цьому процесі.
10. Пам'ятайте, що головний критерій успішної ігрової діяльності дітей – наявність стійкого інтересу до неї.
11. В ході гри підкреслюйте індивідуальність дитини.
12. Будьте терплячими до помилок дитини! Не варто виконувати все за неї, коли дитина припускається помилок, не варто говорити про те, що можна було зробити краще.

13. Не скупіться на знаки уваги. Посмішка, схвальний погляд заохотить дитину до виявлення ще більшої ініціативи та інтересу як до ігор, так і до зображувальної діяльності.
14. Уникайте односторонності у вихованні та навчанні дитини.
15. Не стримуйте розкриття потенційних можливостей психіки дитини.

А головне, пам'ятайте, що жоден мультфільм чи гра на сучасних гаджетах, не може замінити дитині живого спілкування та весело проведеного часу з батьками. Не забувайте що Ви є прикладом для наслідування. Все, що дитина знає та вміє, все що вона робить, до чого прагне починається з родини.

**Методичні рекомендації батькам дітей 3-го року
з питання стимулювання інтересу
до зображувальної діяльності засобами гри**

1. Завчасно плануйте ігрову діяльність дітей. При підготовці передбачайте повторне проведення цих ігор, внесення варіативних змін та ускладнень до них стосовно правил, ігрових дій чи рухів, очікуваних результатів, використання посібників та обладнання, кількості учасників тощо.
2. Організуючи певну гру, відповідно до спланованої мети і порядку її проведення піклуйтеся про створення та оснащення ігрового простору, наявності в ньому достатньої кількості атрибутики та матеріалів.
3. При плануванні як ігрової так і зображувальної діяльності враховуйте вікові та індивідуальні особливості кожної дитини, їх уподобання.
4. Частіше інтегруйте різні види ігор в хід занять із зображувальної діяльності.
5. Насичуйте іграми вільний час дітей в періоди прогулянок, ранкових прийомів, вечірні години тощо.
6. В ході ігровій діяльності приділяйте достатньо уваги стимулюванню розвитку творчих здібностей дітей, формуванню у них стійкого інтересу до пізнання навколишнього світу і себе в ньому, оволодіння різними видами діяльності.
7. При використанні ігор на заняттях із зображувальної діяльності завжди ставте за мету розвиток творчості, фантазії, уяви, використовуючи різноманітні прийоми: запитання, заохочення, репліки, вказівки, оцінку окремих персонажів тощо.
8. В ході гри не просто тримайте в полі зору всіх її учасників, а самі намагайтеся бути її учасником, який сприятиме організації дитячого колективу у грі, вихованню дружніх почуттів, позитивних моральних якостей.

9. Не обмежуйте дитину у часі під час виконання нею поставлених завдань чи власних задумів.
10. Організуйте виставки дитячих творчих робіт, альбоми, щоб діти могли бачити результати своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеенко Т. А. Казкові мандрівки до чарівного королівства творчості: [програма з образотворчого мистецтва для роботи гуртка зображувальної діяльності]. *Обдарована дитина*. 2007. № 6. С. 43-50.
2. Актуальні проблеми дошкільного виховання: Міжвуз. зб. наук. праць / А.М. Богуш, Т.І. Поніманська. Рівне: Рівненський держ. педагогічний ін-т, 2004. 176 с.
3. Артемова Л. В. Вчися граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят. Київ: Томіріс, 1995. 112 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник А. М. Богуш. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
5. Белова О. Потенціальні можливості наших дітей. *Дошкільне виховання*. 1994. № 6. С. 18-19.
6. Біла І. Вчимо дивитися і творити. *Дошкільне виховання*. 2004. № 4. С. 14-18.
7. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. Ростов н/Д.: Изд-во Ростовского университета, 1983. – 176 с.
8. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. Москва: Академия, 2002. 337 с.
9. Болотин Л.Р., Т.С. Комарова, С.П. Баранов. Дошкольная педагогика Москва: Академия, 1997 240 с.
10. Бондаренко А.К. Дидактические игры в детском саду. Москва: Просвещение, 1991. 160 с.
11. Валитова, И. Е. Психология развития ребенка в дошкольном детстве. Минск: Университетское, 1997. 160 с.
12. Валькова В. Б. Чарівний світ творчості. *Обдарована дитина*. 2002. № 2. С. 10-11.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

14. Венгер Л. За допомогою наочних моделей. Дослідження розвитку пізнавальних здатностей у дошкільному віці. *Дошкільне виховання*. 2005. № 3. С. 6-7.
15. Воспитателю о детской игре: Пособие для воспитателей детского сада / Под ред. Т.А. Марковой. Москва: Просвещение, 1982. 128 с., ил.
16. Вчимося бачити прекрасне : метод, рекомендації по озн. дит. мол. шк. та ст. дошк. віку з творами образотворчого мистецтва: навч. посіб. / упоряд. Е.В. Белкіна. 2-ге вид., допов. Київ: Київський міжрегіональний ін-т. удосконалення вчителів ім. Б.Грінченка, 1996. 74 с.
17. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. *Психология развития*. СПб: Питер, 2001. С. 56-79.
18. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. Москва: Изд-во Смысл, Изд-во Эксмо, 2004. 512с.
19. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: кн. для учителя. 3-е изд. Москва: Просвещение, 1991. 93 с.
20. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. Москва: Изд. Смысл, изд. Эксмо, 2005. 512 с.
21. Гальперин П. Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка. *Вопросы психологи*. 1969. № 1. С. 36-42.
22. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність в дошкільному навчальному закладі. Харків: Основа, 2007. 340 с.
23. Гринченко И.С. Игра в теории, обучении, воспитании и коррекционной работе. Учебно-методическое пособие. Москва: «ЦГЛ», 2002. 80 с.
24. Давыдов В. В. Генезис и развитие личности в детском возрасте. *Вопросы психологии*. 1992. № 12. С. 22-32.
25. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения . Москва: Педагогика, 1996. 544 с.
26. Денисюк О. У центрі уваги – раннє дитинство. *Дошкільне виховання*. 2003. № 8. С.10.

27. Дидактические игры и занятия с детьми раннего возраста: Пособие для воспитателей детского сада / под ред. С.Л. Новоселовой. 4-е изд., перераб. Москва: Просвещение, 1985. 144 с.
28. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2016. 304 с.
29. Дневник воспитателя: развитие детей дошкольного возраста / Под ред. О.М. Дьяченко, Т.В. Лаврентьевой Москва: «Издательство ГНОМ и Д», 2000. 144 с.
30. Дремов А. К. Основы эстетического воспитания. Москва: Просвещени, 1998. 287 с.
31. Дронова О. Через красу до творчості : Інтегрований підхід до організації образотворчої діяльності старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2004. № 4. С. 18-19.
32. Дьяченко О. М. Воображение дошкольника. Москва: Знание, 1986. 94 с.
33. Егорова Э. Н. Психология развития. Харьков: Штрих, 2003. 80 с.
34. Запорожець А.В., Венгер Л.А. Формирование восприятия у дошкольников. Москва: Просвещение, 1983. 364 с.
35. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. Київ: Генеза. 88 с.
36. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста: Кн. для воспитателя дет. сада. Москва: Просвещение, 1989. 127 с.: ил.
37. Казакова Т. Г. Развивайте у дошкольников творчество: (Конспекты занятия рисованием, лепкой, аппликацией): пособие для воспитателя дет. сада. Москва: Просвещение, 1985. 192 с.
38. Казакова Т.Г. Изобразительная деятельность и художественное развитие дошкольников. Москва, 1983. 112 с.

- 39.Каратаєва М.І. Розвиток творчої особистості дошкільника / За загальною редакцією Грицюк Л.А. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2008. 352 с.
- 40.Кириченко М. Т. Основи образотворчої грамоти. Київ: Рад. школа, 2001.394 с.
- 41.Комарова Т. С. Изобразительная деятельность в детском саду: обучение и творчество. Москва: Педагогика, 1990. 142с.
- 42.Комарова Т. С. Изобразительное творчество в детском саду. Москва: Педагогика, 1984.252 с.
- 43.Комарова Т. С. Формирование графических навыков у дошкольников Москва: Педагогика, 1986. 322 с.
- 44.Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід). Київ: Стилос, 2000. 336 с.
- 45.Косминская В. Б., Халезова Н. В. Основы изобразительного искусства и методика руководства изобразительной деятельностью детей. Москва: Просвещение, 1986. 498 с.
- 46.Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Київ: Знання, 1963. 69 с.
- 47.Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / ред. Л. М. Проколієнко. Київ: Рад. школа, 1989. 608 с.
- 48.Кравцова. Е. Е. Разбуди в ребенке волшебника. Москва: Педагогика, 1996.126 с.
- 49.Кудрявцев В. Т. Феномен детской креативности. *Дошкольное воспитание*. 2006. № 4. С. 71-78.
- 50.Кулачківська С. Новий погляд на стару проблему. Гуманістичний підхід до розвитку дітей. *Дошкільневиховання*.2002. №7. С. 15-17.
- 51.Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці. *Обдарована дитина*. 2000. № 1. С. 10-14.
- 52.Левин А. А. Воспитание творчества. Москва: Знание, 1977. 64 с.
- 53.Лейтес Н.С. Умственные способности и возраст. Москва: Педагогика, 1971. 277 с.

54. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання і розвитку дітей 2-6 років «Кольорові долоньки». Харків: Ранок, 2007. 128 с.
55. Лыкова И. А. Изобразительное творчество в детском саду. Занятия в изостудии. Москва: Карапуз-Дидактика, 2007. 247 с.
56. Лыкова И. А. Лепим, фантазируем, играем: книга для занятий с детьми дошкольного возраста. Москва: Сфера, 2000. 431 с.
57. Матюшкин А. М. Мышление, обучение, творчество. Москва: Изд. Московского психолого-социального института, 2003. 720 с.
58. Матюшкин А. М. Загадки одаренности. Проблемы практической диагностики. Москва: Школа-Пресс, 1993. 127 с.
59. Мелик-Пашаев А. А. Педагогика искусства и творческие способности. Москва: Знание, 1981. 96 с.
60. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию /ред. Н. П. Сакулиной, Т. С. Комаровой. Москва: Педагогика, 1979. 248 с.
61. Митник О. Я. Завдання для розвитку творчих здібностей дітей : (Виконуються дітьми під керівництвом батьків). *Обдарована дитина*. 2002. № 3. С. 55-57.
62. Михайленко Н., Кустова Н. Разновозрастные игровые объединения детей. *Дошкольное воспитание*. 1987. № 10. С. 47-50.
63. Михайленко Н.Я. Формирование совместных предметно-игровых действий (ранний возраст). *Дошкольное воспитание*. 1987. № 6. С. 46-48.
64. Моляко В. А. Психология творческой деятельности. Київ: Знание, 1978. 47 с.
65. Моляко В.А., Кульчицкая Е.И., Литвинова Н.И., Черная Л.Г. Одаренность и ее выявление у детей дошкольного возраста. Киев: Знание, 1993. 104 с.
66. Мухина В. С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. Москва: Педагогика, 1981. 194 с.
67. Новлянская З. Н. Путь к творчеству. *Обдарована дитина*. 2004. № 4. С. 55-61.

68. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
69. Острожинська Л. С. Наше завдання – розвиток творчого потенціалу дитини. *Обдарована дитина*. 2005. № 2. С. 22-24.
70. Парамонова Л. А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду: учеб. пособ. Москва: Академия, 2002. 192 с.
71. Поддьяков Н. Н. Новый подход к развитию творчества у дошкольников. *Вопросы психологии*. 1990. № 1. С. 16-20.
72. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2004. 456 с.
73. Пономарев Я. А. Психология творчества. Москва: Наука, 1976. 303 с.
74. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
75. Ребенок в мире культуры / ред. Р. М. Чумичева. Ставрополь: Сервис-школа, 1998. 256 с.
76. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посібник: 2-ге вид. Київ: Либідь, 2001. 288 с.
77. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2001. 720 с.
78. Сакулина Н. П. Рисование в дошкольном детстве. Москва: Просвещение, 1965. 240 с.
79. Сірченко Л. І. Матеріали та обладнання для образотворчості: вимоги і поради. *Дошкільне виховання*. 2005. № 5. С. 5-10.
80. Субботский Є. В. Ребенок открывает мир. Москва: Просвещение, 1991. 207 с.
81. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова, Н.М. Голота, Л.А. Янцур ; за заг. Ред. Г.В. Сухорукової. 4-те вид. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 376 с.:іл.

82. Сюжетно-ролевые игры дошкольников / Сост. Н.А. Бойченко, Г.И. Григоренко, Е.И. Коваленко, Е.И. Щербакова. Киев : Радянська школа, 1982. 112 с.
83. Теплов Б. М. Труды по психологии индивидуальных различий. Москва: Наука, 2004. 444 с.
84. Федієнко В. В. Вчимося малювати без проблем. Харків: ВД «Школа», 2006. 327 с.
85. Федієнко В. В., Чемеренко О. Ю. Образотворче мистецтво. Методики раннього розвитку дітей 4-6 років. Харків: ВД «Школа», 2005. 248 с.
86. Халезова Н. Б., Курочкина Н. А., Пантюхина Г.В. Лепка в детском саду. Москва: Просвещение, 1986. 348 с.
87. Хохрякова Ю.М. Методика развития предметной деятельности в раннем возрасте. Пермь: ПГПУ 2001. 233с.
88. Художественное творчество в детском саду / под ред. Н. А. Ветлугиной. Москва: Просвещение, 1974. 170 с.
89. Шадриков В. Д. Способности, одаренность, талант. *Развитие и диагностика способностей*. 1991. С. 7-21.
90. Шульга Л.М. Барвіста радість (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання). Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2007. 280 с.
91. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л.Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.